

PRESERVER.

Translated from the Bengali work

OF

HARISH CHANDEA SARMA.

ଜୀବନ ରକ୍ଷା ।

ମୁଦ୍ରଣ ।

CUTTACK,

Printed by the Cuttack Printing Company.

1891.

ଜୀବନରକ୍ଷକ ।

କ'ମେନ୍ଦ୍ରିୟର ଅପରିମିତ ପରାକ୍ରମ ଓ ଅନିଷ୍ଟଗିତ ଉପାୟରେ ରୋଗ ପାତନ
ନିର୍ମଳ) ଦେହରୁ ଯେଉଁ ଧାର୍ମିକତା (Sexual debility) ଘଟେ,
ସ୍ୱଳ୍ପେ ଉଲ୍ଲସପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଶାୟତ୍ତରେ କେହି କିଛି ଲେଖି ନାହାନ୍ତି ।

ଉଚ୍ଚସ୍ତମ୍ଭମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ସୁପରିତ ଓ ପାରଦର୍ଶୀ ଲୋକ ଅଛନ୍ତି
କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକେ ମନରେ ବନ୍ଧୁର କରନ୍ତି ଯେ ଅନିଷ୍ଟଗିତ
ରେ ରୋଗପାତନ (ହସ୍ତନିର୍ମଳ) ଓ ଅପରିମିତ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଅଗାଧ କୁସ୍ତିତ
ଏ ସବୁ ଶକ୍ତି ଅତି ଅସ୍ଥାୟୀ ଓ ଅଶାଶ୍ୱତ୍ୟ, ଏ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣକର, ଏ ସମସ୍ତ
ଧ୍ୟାନ ଲକ୍ଷ୍ୟକର; ସୁତରାଂ ଏହିସମ୍ପର୍କୀୟ ଦୁର୍ଘଟନାର ବସ୍ତୁ ଲେଖି ଗୁପ୍ତାବସ୍ଥାରେ
ଏ ବସ୍ତୁର ଖୋଜିପିମତେ କେତେନାହିଁ ନୁହେଁ ।

ଉଁ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରକାରେ କୁସ୍ତିତ ତାହାର ଅଲୋଚନା କରିବା ମଧ୍ୟ ଅବିଧି ।
ମାନେ ଏ ବସ୍ତୁର ଅଲୋଚନାକୁ ଉଚିତ ବୋଧ କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ
କି ମନେ କରନ୍ତି ଯେ ଏ ବସ୍ତୁରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରକାର କଲେ ଲୋକେ ତଥା
ଏବଂ ସେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଉପଲେଖର ଅପାଂ ହେବ । ବାସ୍ତବିକ ଏପ୍ରକାର ବସ୍ତୁ
ପ୍ରସ୍ତୁତରେ ଯେପ୍ରକାର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ତହିଁରେ
ନି ସରାଂସ ଓ ଲକ୍ଷ୍ୟାଶୀଳତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ପିତା ପୁତ୍ର, ବା ଶିଷ୍ୟ ଶ୍ରମର
ର ପାଠକରୁ ବାହାରିବ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରୟୋଗର ବୁଝି ବାସ୍ତବ କର୍ତ୍ତବ୍ୟାକର୍ତ୍ତବ୍ୟ
ସଂଗ୍ରହ ଉଚିତ । ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନସରଫାସ ଉପାୟମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବାକୁ
କି ସାହାର ଉପଦେଶଦ୍ୱାରା କାଳକ ଓ ସୁକଳମାନଙ୍କର ନିହୋପକାର ସମ୍ପା-
ଦି, ଦୁର୍ଘଟଣାରେ ଗୁଣିତ ଶବ୍ଦ ଅଛି ବୋଲି, ତଦ୍ବସ୍ତୁକ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରଣୟକ
ମନେ କରିବାର କା ସେହି ବସ୍ତୁସମ୍ପର୍କୀୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ ପାଠରେ କରନ୍ତି
ଅଧୀନସ୍ଥ କାଳକ ଓ ସୁକଳମାନଙ୍କ ହୃଦୟ ସେମାନଙ୍କୁ ତଦ୍ବସ୍ତୁରେ
ଏ ନ ଦେବାର ଯେ କେତେ ବଡ଼ ଅବିବେଚକତା ଓ ନିଷ୍ଠୁରତାର କାର୍ଯ୍ୟ
କାଲିକା କାନ୍ଦୁଛି ।

ମାନେ ଆମର ଏହି ହୃଦୟର ସ୍ୱପ୍ନଶକ୍ତିକୁ ଅସ୍ଥାୟୀ ମନେ କରିବେ, ସେମାନଙ୍କ
ର ଏହି ନିଷ୍ପତ୍ତି, ଯେ ସେମାନେ କେତେ ହସ୍ତନିର୍ମଳ କରୁଅଛନ୍ତି କି ନା,
ବଞ୍ଚନ ସେମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରର ଓ ମାନସିକ ଅପକାର ହୋଇଅଛି କି ନା ?

ଯଦି ସେମାନେ ପ୍ରଥମାବସ୍ଥାରେ ଦୃଷ୍ଟମୈଥୁନର ଅତୀବ ଉତ୍ସାହର ଫଳ ଅବଗତ ହୋଇ ଆଲୋ, ତାହା ଦେଲେ କି ଅସୁରକ୍ଷା କରି ନ ଥାନ୍ତେ?

କାନେନ୍ଦ୍ରସୁର ଅପରମିତ ପରମ୍ପରା ଓ ଦଲିବନ୍ଧନ ଅଧିକତର ଶୁକ-ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ସାମ୍ୟ ଏକବାରେ କଷ୍ଟ ହୁଏ, ଏକ ଜାମାପ୍ରକାର ଉଚ୍ଛେଦ ସେଗର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ । ଏବଂ କ୍ରମେ ମନୁଷ୍ୟର ମନୁଷ୍ୟରୂପସ୍ଥଳି ବରେ ।

ଅପରମିତ ସ୍ତ୍ରୀସ୍ପର୍ଶ, ଅନୈସର୍ଗିକ ଉପାୟରେ ଚେତଃ ପାତନ (ଦୃଷ୍ଟମୈଥୁନ, ସ୍ପର୍ଶମୈଥୁନ, ଓ ପଶ୍ଚିମୈଥୁନ ପ୍ରଭୃତି) ଏବଂ ବୃଦ୍ଧତାପଣ ଅର୍ଥାତ୍ କ୍ରତାବସ୍ଥାରେ ମନର ଲୁହଲ୍ୟ ହେଉ ଶୁଦ୍ଧ ନିଃସରଣ, ଏହି ତିନି ପ୍ରକାରରେ କାନେନ୍ଦ୍ରସୁର ଅପରମିତ ପରମ୍ପରାକୁ ହୁଏ ।

ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମନୁଷ୍ୟର ବଜ୍ରାଳ ପରିପକ୍ୱ ହୋଇ ନ ଥାଏ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀସ୍ପର୍ଶ ନ ବଲେ ଯଦି ଉତ୍ତମ । ନୂନାଧିକ କି ମାତ୍ର ବ୍ୟୟକ୍ରମରେ ବଜ୍ରାଳର ସମସ୍ତ ଅସ୍ଥ ପରିପକ୍ୱ ହୁଏ । ହିମପ୍ରଧାନ ଦେଶର ପୁରୁଷମାନେ ପ୍ରାୟ କି ମାତ୍ର ବ୍ୟୟକ୍ରମରୂପରେ ବକାହୁ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଶ୍ୱାସକର୍ମାପୁ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଧାନତମ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର-ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଉତ୍ତମା ମନୁ କହିଅଛନ୍ତି ।

ହିଂସାବର୍ତ୍ତ୍ୟେ ବହେତୁ କନ୍ୟାଂ ହପ୍ୟଂ ଦ୍ରାଘବାର୍ତ୍ତୀଣାଂ ।

ଦ୍ରାଘବର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଧୃଷ୍ଣବର୍ତ୍ତୀଣାଂ ଧର୍ମେ ସୀଦତି ସବୁରଃ ।

ଅର୍ଥାତ୍ ଦ୍ରାଘବର୍ତ୍ତୀଣାଂ କନ୍ୟାର ସହିତ ୩୦ ବର୍ଷରବୟସ ପୂର୍ବର ଏବଂ ଅଷ୍ଟମ-ବର୍ତ୍ତୀଣାଂ କନ୍ୟାର ସହିତ ୨୪ ବର୍ଷରବୟସ ପୂର୍ବର ବକାହୁ ହେବାର ଉଚିତ । ଅନ୍ୟଥା ଧର୍ମହୀନର ସମ୍ଭାବନା । ବୋଧ ହୁଏ ହିନ୍ଦୁମାନେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଏହି ନିୟମର ପରବର୍ତ୍ତନ କରିବାରୁ ଏତେବୃତ୍ତ ଶୁନ-ବାର୍ତ୍ତା ଓ ନିଷ୍ପେଷ ହୋଇଅଛି ।

ଏତେଶ କ୍ରମେ ମୂର୍ଖାପେକ୍ଷା ଅଧିକତର ଉତ୍ତମପ୍ରଧାନ ହୋଇ ଉଠିଅଛି । ଉତ୍ତମପ୍ରଧାନ ଦେଶରେ ଅଳ୍ପବୟସକ୍ରମରେ ମନୁଷ୍ୟର ଲକ୍ଷ୍ମୀବଳ ଲୁହଲ୍ୟ ଉପପତ୍ତି ହୁଏ ।

ଏହି ନିମିତ୍ତ ବୋଧ ହୁଏ, ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ବକାହୁର ପ୍ରଥା ଏ ଦେଶରେ କ୍ରମେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଅଛି । ଯାହା ହେଉ ଏ ଦେଶର କର୍ତ୍ତମାନ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଉନବିଂଶତି ବୟସର ବୟସକ୍ରମର ପୂର୍ବରେ ସାଧାରଣତଃ ପୁରୁଷର ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ପର୍ଶ କରିବାର କୌଶଳିକ-କ୍ରମେ ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶତଃ ଅଳ୍ପ ବୟସକ୍ରମରେ ସେହି ମାନବର ବକାହୁ ହୋଇଅଛି, ସେମାନଙ୍କର ପିତା ମାତା ବା ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କର ବର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସେ, ସ୍ତ୍ରୀ, ପୁରୁଷଙ୍କର ଉପସ୍ପର୍ଶ ବିୟୋଗ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ପତସ୍ତରରେ ବଢ଼ି ରଖିବେ ।

କୌଣସି ଗୋଟିଏ ପରିମିତଦେଶୀୟ ବୀରପୁରୁଷ ଅପଣା ପୁତ୍ର ରଘୁନାଥକୁ ପଞ୍ଚଦଂଶର ବସ୍ତ୍ରର ବୟଃକ୍ରମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶ୍ରୀହସର୍ଗ କରବାକୁ ଦେବାର ଅହତକର ମନେ କର ତାହାକୁ ଓ ପୁନଃକୃତ ଜାନକୀକୁ ପରସ୍ପରର ଅତି ସାବଧାନରେ ପୃଥକ ରଖିଥାନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ରଘୁନାଥର ବୟଃକ୍ରମ ୨୫ ବର୍ଷ ଓ ଜାନକୀର ବୟଃକ୍ରମ ୧୭ ବର୍ଷ ହୋଇଥିଲା । ରଘୁନାଥ ଅତି କଳକାନ୍ତ, ସୁଲାର୍ଦ୍ଧକାୟ ଓ ହଃସ୍ତ ପୁଞ୍ଜ ଏକ ନାନା ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର-ବଦ୍ୟରେ ସୁପତ୍ନ ଥିଲା । ଜାନକୀ ମଧ୍ୟ ସୁଶ୍ରୀ ବଳିଷ୍ଠା ଓ ପୂର୍ଣ୍ଣସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟା । ରଘୁନାଥ ଓ ଜାନକୀର କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ନିଲନ ହୋଇ ପାରେ; ଏହି ଅଶଙ୍କାରେ ଗରପୁରୁଷ ପ୍ରତିଦିନ ରଜନରେ ଏକ ପ୍ରଣୟ ଶଯ୍ୟାରେ ଥପେ ଶୟନ କର ଅପଣାର ବାଗପାର୍ଶ୍ବରେ ଅପଣା ଶ୍ରୀ ଓ ତାହାର ବାନପାର୍ଶ୍ବରେ ପୁତ୍ରବଧୂ ଜାନକୀକୁ ଏକ ଅପଣାର ଦକ୍ଷିଣପାର୍ଶ୍ବରେ ପୁତ୍ର ରଘୁନାଥକୁ ଶୟାନ ରଖନ୍ତି । ସମସ୍ତ ରଜନ ଗୃହରେ ପ୍ରାୟ ଜଳୁଥାଏ ଏକଦା ହଠାତ୍ ପ୍ରାୟ ନିଃଶ୍ଵାସ ହେବାରୁ ରଘୁନାଥ ପିତା ମାତାଙ୍କୁ ନିହିତ ଦେଖି ଅପଣାର ଦକ୍ଷିଣପାର୍ଶ୍ବ ଧନୁକର ଏକତରଫ ଜାନକୀ ନିକଟକୁ ଅର୍ପଣ କଲା । ଜାନକୀ ଅପଣା ସ୍ତମ୍ଭର ଅଭିପ୍ରାୟ ବୁଝି ଧନୁକ ଉପରେ ଅସ୍ଥେୟ କଲା । ରଘୁନାଥ ଧନୁକାରୁତା ଜାନକୀକୁ ଅନାୟାସରେ ଅପଣା ନିକଟକୁ ଆଣି ମନୋରଥ ପୂର୍ଣ୍ଣ କଲା । ଜାନକୀ ସୁନିଶ୍ଚାର ଧନୁକ ଅସ୍ଥେୟ କଲା । ରଘୁନାଥ ଧନୁକାରୁତା ଜାନକୀକୁ ପୁଣି ପ୍ରଣାଳୀରେ ନିହିତ ପିତା ମାତାଙ୍କୁ ଲଙ୍ଘନ କର ସ୍ତମ୍ଭରେ ସଞ୍ଚାପନ କରବାର ଦେଖି କଲା । କିନ୍ତୁ ଜାନକୀ ସ୍ତମ୍ଭରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ଦୂରରେ ଦୈବାଦ୍ରୁ ଧନୁକ ରଘୁନାଥର ନିହିତ ପିତା ମାତାଙ୍କ ଗାଣୋପର ପଡ଼ିତ ହେଲା । ଗରପୁରୁଷ ଓ ତାହାର ପତ୍ନୀ ମଧ୍ୟ ଜାଗ୍ରତ ହେଲେ । ଗରପୁରୁଷ ସମସ୍ତ ବ୍ୟାପାର ବୁଝି ପାଇ ବଶେଷ ଆକ୍ଷେପ କରି ରଘୁନାଥକୁ କହିଲେ “ରେ ବାହା ! ଆଉର କରଣ ଭେଦ ସବୁର କରତେ, ତହୁ ଧନୁକ ପର ଲେନେବ ଶକ୍ତେ ଓ ଦେନେବ ଶକ୍ତେ, ଆପଣା ଭେଦକେ ଓଷାସ୍ତେ ସବୁ କରବାରୁ କଥା ।”

ଉପସ୍ଥିତ ବୟଃକ୍ରମରେ ବବାହ ଏକ ଶ୍ରୀହସର୍ଗ କରବାକୁ ପ୍ରଥା ଅନ୍ୟାପି ମଧ୍ୟ ଉତ୍ତର ପରିମିତ ଦେଶର ସ୍ତାନେ ପ୍ରତିଜ୍ଞିତ ଅଛି ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବୟସ ବବାହରେ ଏକ ଅପରିମିତ ଶ୍ରୀହସର୍ଗରେ ଏ ଦେଶ ସେ-ପ୍ରକାର କଲକିତ, ବୋଧ ହୁଏ ଜଗତରେ ଅଧୁନାତନ ଅଉ କୌଣସି ଦେଶ ଏପ୍ରକାର କଲକିତ ନୁହେ ।

ଧନୁ ବୟଃକ୍ରମରେ ଓ ଅପରିମିତ ରୂପେ ଶ୍ରୀହସର୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ଶତସହସ୍ରଗୁଣେ ଉତ୍ତମ ମହାପାପ ହସ୍ତମୈଥୁନ—ପୁରସ୍କାର ଅହତ କଲକିତ କରୁଅଛି । ବେଉଁ ସମ

ସ୍ୱଠାତ୍ତ ସେ ଏ ମହାପାପ-ରୂପ କାଳସର୍ପ ମନୁଷ୍ୟଜାତିକୁ ଦଂଶନ କରିଅଛି ତାହା ନିଶ୍ଚୟ କରିବାର କଠିନ । ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରକାଦ ଅଛି ଯେ ଭଗବାନ ବସୁମିନ ରାଧି ଦୁସ୍ତନିଥିଲେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରାବଳୀ କ୍ରିୟାପଥର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କରିଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପ୍ରାଚୀନ ଶାସ୍ତ୍ର-ଦ୍ୱରେ ତାହାର କୌଣସି ନିଦର୍ଶନ ମିଳଇ ନାହିଁ । ସ୍ମୃତି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହାର ପ୍ରାୟ-ସ୍ଥିତିର ବ୍ୟାଧି ଅଛି । ଏଥିରୁ ବୋଧ ହୁଏ ଯେ ପ୍ରଭବାଳରୁ ଏହା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ମିଷ୍ଟ ଅମ୍ଳର ଅଭ୍ୟାସରେ ଜାତି ଜନ୍ମି ସେପ୍ରକାର ତାହାର ମଧ୍ୟଦେଶକୁ ସାର-ବହାନ କରି ସେହି ପ୍ରକାର ଏହି କୁଣ୍ଡିତ ଅଭ୍ୟାସ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅନ୍ତଃସାରବହାନ କରେ ।

କାଳକମାନେ ସାଧାରଣତଃ ୧୨୮୪ ବର୍ଷ ବୟଃକ୍ରମରେ ଦୁସ୍ତନିଥିଲେ କରିବାର ଅରମ୍ଭ କରନ୍ତି କେହି କେହି ୮୮୯ ବର୍ଷ ବୟସରେ ମଧ୍ୟ କୁସଂସର୍ଗ ହେତୁ ଏଥିର ଶିକ୍ଷା ପାନ୍ତି । ପ୍ରଥମରେ କି ହେତୁରେ ମନୁଷ୍ୟଜାତିର ଦୁସ୍ତନିଥିଲେ ପ୍ରଭୃତି ହେଲା ତାହା ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର କଠିନ ।

ବୋଧହୁଏ କୌଣସି ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର * * * ହଠାତ୍ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଘର୍ଷଣରେ ବସତୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୋଧ ହେବାରୁ, ତାହା ହସ୍ତହୀନ ସଂରକ୍ଷଣ କରିବାରେ ସେ ଗରମ ଓ କାମାଶକ୍ତ ହେଲା । ତହିଁ ହସ୍ତହୀନ ଶିଶୁର ଅଗ୍ରଭାଗ ଖୁଲିବାକୁ ଓ ବନ୍ଦ କରିବାକୁ ତାହାର ଇଚ୍ଛା ହେଲା । କିନ୍ତୁ କାଳ ଏହି ପ୍ରକାର କରିବାରୁ ଶୁନି ନିର୍ଭୟ ହେଲା । ନିର୍ଗତ ହେବାର ଅବ୍ୟବହୃତ ପୂର୍ବେ ସୁଶାନ୍ତରକ ହୋଇ ସମୁଦାୟ ତ୍ୟଜିତା ନିବୃତ୍ତି ହେଲା । ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅବସ ବୋଧହୁଏ, ଏବଂ ଇଚ୍ଛାନ୍ତରୂପ ସୁଖ ଲଭି ଅନାସ୍ବାସରେ ହୁଏ ବୋଲି ସେ ପୁନର୍ବାର ଦୁସ୍ତନିଥିଲେ ପ୍ରଭୃତି ହୋଇ କାମରୂପର ଶୁଦ୍ଧତା ନିର୍ବାଚନ କଲା । ତହିଁ ସେ ଏଥିରେ ବଡ଼ ଅଗମ ମନେ କରି କ୍ରମେ ଏହା ଅଭ୍ୟାସ କଲା । ଏ ସୁଦ୍ଧର କାର୍ଯ୍ୟ ଯେ ତାହାର ଇଚ୍ଛା ସଫଳାଗତ ମୁଳ ହେଲା ତାହା ସେ ଜାଣି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାହାର ଶରୀର ନିମ୍ନେ ଶୀତ ଓ କଳଗର୍ଭ୍ୟବହାନ ହେବ, ତାହାର ରମଣଶକ୍ତିର ହ୍ରାସପା ହେବ, ମନ ରତ୍ୟମ-ବହାନ ଓ ନିଷ୍ପେକ ହେବ, ଯେ ମନୁଷ୍ୟବୃଦ୍ଧାନ ହେବ, ତାହାର ସନ୍ତାନଉପାଦାନା ଶକ୍ତି ବନଶ୍ଚ ହେବ, ବୃଦ୍ଧି ହ୍ରାସ ହେବ, ଶାବ୍ଦିକ ଓ ମାନସିକ ସ୍ମୃତି ନଷ୍ଟ ହେବ, ଏବଂ ତାହାକୁ ପୃଥିବୀର ଜଡ଼ପଦାର୍ଥ ଭୂଲ୍ୟ ହୋଇ ଜୀବନର ଭାର ବହନ କରିବାକୁ ହେବ ଏ ସମୁଦାୟ ସେ କିଛି ଜାଣି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଜାଣି ପାରିଥିଲେ ବୋଧ ହୁଏ ଏ ଅପ-କାରୀ ବୃଥା ସୁଶାସନରେ ବଦାପି ପ୍ରଭୃତି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ଏହି ଅନାସ୍ବାସଲଭ୍ୟ ସୁଦ୍ଧର ବସ୍ତୁ ହୁଏ ତ ସେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କିନ୍ତୁ ପ୍ରକାଶ କଲା । ଶ୍ରୋତା ମଧ୍ୟ ନିଜେ ପରୀକ୍ଷା କରିବେ ସୁଶାନ୍ତରକ କରି ନିମ୍ନେ ଅଭ୍ୟାସ କଲା । ପ୍ରଥମରେ ସୁଶାନ୍ତରକ ହୁଏ

ଏକ ଭାଗ ବସନସ୍ତ୍ର ଫଳ ପ୍ରଥମରେ ଅନୁରକ ହୁଏ ନାହିଁ କୋଲ ନମେ, ଏହି ମହା-
ପାପ ଜନସମାଜରେ ବସ୍ତ୍ରାଭିଷେକ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱର୍ଗଦୋଷରେ ଏହାର କଷ୍ଟ ହେଉଅଛି । ଶିଶୁବାଳକ ଶିଶୁମାନଙ୍କ
ଦୃଃସ୍ୱର୍ଗରୁ ରକ୍ଷା କଲେ ହୁଏତ ସେମାନଙ୍କର ଏକବାରେ ଏହା ଶିକ୍ଷା ହେବ ନାହିଁ ।
ଯଦି କେହି ଏହା କୌଣସି ପ୍ରକାରରେ ଶିକ୍ଷା କରେ ତେବେ ତାହାକୁ ଏହାର ଭାଗ
ବସନସ୍ତ୍ର ଫଳ ବସ୍ତ୍ରାଭିଷେକରେ ବୁଝାଇ ଦେଲେ ସେ ଜାଣୁ ହେବ । ଯେଉଁମାନଙ୍କର
ଏହା ବଶେଷ ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇଅଛି ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ବାହାଡ଼ କରାବାର ଏକପ୍ରକାର
ସଦୃଶ୍ୟ । ବାଳକ, ଯୁବା ଓ ଗ୍ରୋମ୍ ବ୍ୟକ୍ତି ସମୟେ, ହସ୍ତମୈଥୁନରେ ଅସକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି
କିନ୍ତୁ ବାଳକ ଓ ଯୁବକମାନେ ଏଥିରେ ଅତିଶୟ ଅସକ୍ତ । ଏଦେଶରେ ୧୫/୧୫ ବର୍ଷ
ବୟସ୍କମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବାଳକାବସ୍ଥା । ୨୮ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୁବାବସ୍ଥା ଏବଂ ୪୫ ବର୍ଷପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ଗ୍ରୋମ୍‌ବାସ୍ଥା । ତତ୍ପରେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ।

ବାଳକମାନେ ପ୍ରାୟ ଅସ୍ୱାଭାବିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ରତ । ସ୍ୱର୍ଗଦୋଷରେ ବାଳକ-
ମାନଙ୍କର ହସ୍ତମୈଥୁନ ଅତି କୁସ୍ଥିତି କାର୍ଯ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ହୁଏ ।

ତେବେବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ଅବସ୍ଥାକୁ ଅଧ୍ୟୟନ ହୁଏ । ପିତା ମାତା
ଅଭିଭାବକ ଗୁରୁଜନ ଓ ଶିଷ୍ୟବନ୍ଧ ନିକଟରେ ସେମାନେ ସଲଜ୍ଜ ହୁଅନ୍ତି କାହାର ମୁଣ୍ଡ-
ଅଡ଼କୁ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଡ଼ି ଅଳାପ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ପାପ ଶୂନ୍ୟ ପ୍ରଥମ ଲକ୍ଷଣ ।
ପିତା ମାତା ଶିଷ୍ୟ ଓ ଅଭିଭାବକଗଣ ଯେମନ୍ତ ଏ ବସୟରେ ସଦା ସଚ୍ଚିତନ୍ତ୍ର
ଥାନ୍ତି । ସଦା ଏହି ଲକ୍ଷଣ ଅବଲୋକନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଯେତେ-
ବେଳେ ଏହି ଲକ୍ଷଣ ପ୍ରଥମ ଦୃଷ୍ଟି କରିବେ ତେବେବେଳେ ତାହାର ପ୍ରତିକାର
କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ।

ହସ୍ତମୈଥୁନ କିଛି ବିଷୟ ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ଶୁକ୍ରମେହ (ଏମ୍‌ସିଆରିୟା)
ରୋଗର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ । ପ୍ରସ୍ତାବର ସହଜ ଓ ଶୌଚରେ ବସି ରୁଜାଣ ଦେଲେ ଶୁକ୍ର
ନିସ୍ତୁତ ହୁଏ । ନିଦ୍ରାବାସ୍ଥାରେ ସ୍ୱପ୍ନଦୋଷ ହୁଏ । ଏକ ମାନସିକ ଗୁଣ୍ଡଲ୍ୟାହେତୁ
କେବେ, ନାସ୍ତବାସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଶୁକ୍ର ସ୍ତୁତି ହୁଏ । ଏ ଅବସ୍ଥା ଘଟିଲେ ମନର ଭାବର
ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । ସ୍ୱପ୍ନର ଚିତ୍ତ ଚିତ୍ତ ହୁଏ । ଅଳ୍ପ କାରଣରେ ଅସ୍ୱଦୋଷ
ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ଏବଂ ଶ୍ରୀ ଅସ୍ୱଦୋଷ ବ୍ୟକ୍ତି ହୁଏ । ସାହସ କମ ହୋଇ ଯାଏ ।
ବଶେଷ ଭାବର ଉତ୍ପେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସେମାନେ ସାରୁ ଏକ ଚନ୍ଦ୍ରାୟୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏକ
ଅନ୍ୟର ଅଭ୍ୟାସରେ କୋଥାନ୍ତି ହେବାକୁ ସାହସୀ ନ ହୋଇ କ୍ଷମାଶୀଳ ହୁଅନ୍ତି ।
ଏହି ସବୁ ଲୋକୀ ଗୁରୁତର କାର୍ଯ୍ୟର ଗୁରୁତର ସ୍ୱପ୍ନ ଅନୁପସ୍ତୁତ ହୁଅନ୍ତି ।

ସ୍ବାତନ୍ତ୍ର୍ୟେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଚନ୍ଦ୍ରା କରବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୁଅନ୍ତି । ଏକ ଅପଣାର ଓ ଅନ୍ୟର ପ୍ରତି ସବଦା କରନ୍ତି ପ୍ରକାଶ କର ଓ ଅପଣାର ଦୂରବସ୍ଥା ଓ ପୀଡ଼ାର ବସ୍ତୁ ସବଦା ଚନ୍ଦ୍ରା କର ହୁଏଁ ବହୁଳ ହୋଇ କାଳଯାପନ କରନ୍ତି । ପ୍ରଥମତଃ ଅଧିକ ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟୟ ହେଉ ସୁଧାର ଅତିଶୟ ହୁଏ, ସ୍ବତନ୍ତ୍ର୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଅତି ଶ୍ରେୟରେ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ପ୍ରତି ପରପାକଶକ୍ତିର ହ୍ରାସତା ହେବାରୁ ଶୁଧା କମ ହୋଇ ଯାଏ । ଅପର ପାକ ହେଉ ଉପରମଧ୍ୟରେ ବାୟୁ ଜନ୍ମେ ଏକ ସବଦା ସେହି ନିମିତ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ମନ ହୁଏଁ ବହୁଳ ଥାଏ । କୋଷ ପରିଷ୍କାର ହୁଏ ନାହିଁ । ସେ ହେତୁରୁ ଉପରରେ କେତେକେଲେ, ବେଦନା ହୁଏ । ପରପାକର ଔଷଧରେ ଏକ ଉଦ୍ରେକକ ଔଷଧରେ କେତେକେଲେ, ଯଦିବ ଶାନ୍ତି ବ୍ୟାଧି ହୁଏ ସତ୍ୟ, ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ବଶେଷ ଉପକାର ନ ହୋଇ କ୍ରମେ, କୋଷ ଅତ୍ୟୁତ ବଳ ହୁଏ । ସେ ସମୟରେ ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଗତ ହୁଏ । ଏହି ଶୋଚନାୟ ଅବସ୍ଥାର କାଳେ କେହି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ସେମାନେ ଲକ୍ଷ୍ୟବିଶୟ ଡାହାର ପ୍ରକୃତ ଉତ୍ତର ଦେଇ ନ ପାରୁ ଅତିଶୟ ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ।

ପୀଡ଼ା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଅଧିକ ହେଲେ କପାଳରେ ପ୍ରାୟ ବାମଦନ୍ତରୁ ପକ୍ଷିଶବ୍ଦର ବ୍ୟାପି ଲକ୍ଷ ଦାଗ ହୁଏ । କପାଳ ବର୍ମରେ ଶାଶ ନ ରହୁ ସ୍ବଭାବିକ ହୋଇଯାଏ । ସ୍ନାନେ, ଶିତ ସ୍ବଚ୍ଛ ବୃକ୍ଷରୁ ହୋଇଯାଏ ଏକ ଅଶ୍ରୁବୋଧମଧ୍ୟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବଠିନ ଗ୍ରୀବେ ହୁଏ ହୁଏ । ପୁନଃପୁନଃ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦାଗ କରବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଏକ ପ୍ରସ୍ତାବ ଦାଗ-କରବା ସମୟରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରସ୍ତାବ ମୂରବୋଧରୁ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେ ସମୟରେ ଅତିଶୟ କଷ୍ଟ ବୋଧ ହୁଏ । କେତେକେଲେ, କୋଷ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବଳ ହୁଏ । ଏକ ଗୁହ୍ୟଦ୍ବାରରୁ ରକ୍ତ ନିଃସରଣ ହୁଏ ।

ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ହସ୍ତମୈଥୁନ ଅବ୍ୟାସ କଲେ କ୍ରମେ ଚନ୍ଦ୍ରର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଗୁଣ୍ଡବର୍ଣ୍ଣ ରେଖା ପଡ଼େ । ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଦାହୀ ନିଶ ରଲରୂପେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ବାହିଁ । ଅତି କୋମଳ ଓ ପାତଳ ହୋଇ ଉଠେ । ମସ୍ତିକର ବେଶ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପାତଳ ହୁଏ ! ଯଦି ଚିକିତ୍ସା ବା ଅନ୍ୟ କାରଣରେ ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟୟ କଲ ହୁଏ ତେବେ କେଶ ପୁଷ୍ପ ଓ ଘନ ହୁଏ ଏକ କେଶର ମୂଳରେ ସାରାଂଶର ଅଧିକ ବିଦରଣ ହୁଏ ବୋଲି କେଶ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସ୍ବାଭାବିକ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ।

ହସ୍ତମୈଥୁନରେ ଏକାନ୍ତ ଅନୁକୂଳ ହେଲେ କୌଣସି ସୁବା ବ୍ୟକ୍ତି ଶନା ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସ୍ବାଭାବିକ ସ୍ବର ବହୁତାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ସ୍ବରର ଗୋରୁତା-ଶକ୍ତି ହ୍ରାସ ହୁଏ ଏକ କ୍ରମେ ଶ୍ରୀକ୍ୟନ୍ତିର ସ୍ବର ପର ମୃଦୁ ହୋଇଯାଏ । ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ

ଏହି ସବୁ ଶ୍ରେଣିକର ବେତେବେଳେ, ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ତାବ ନିଃସରଣ ହୁଏ । କେତେବେଳେ ନେତେବେଳେ ଶୁଦ୍ଧ ସହୃଦ ରକ୍ତ ନିଃସରଣ ହୁଏ । ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବ ଅତି ପାତଳ ଓ ପରିମାଣରେ ଅଧିକ ହୁଏ, ଏମାନେ ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେଲେ ଶ୍ରୀ ସ୍ୱର୍ଗ ଲଳ ପାଣ୍ଡି ନାହିଁ ଏବଂ କ୍ରମେ ପ୍ରାୟ ପୁରୁଷରୁ-ବିହୀନ ହୋଇଯାନ୍ତି । ଏମାନେ ଶ୍ରୀସ୍ୱର୍ଗ କରବାକୁ ଗଲେ ଶିଶୁର ବଳ ଅତି ବଳ ହୁଏ ଓ ଅତି ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଗତ ହୋଇଯାଏ । ଏହି ହେତୁରୁ ଏମାନେ ଶ୍ରୀସ୍ୱର୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ହସ୍ତମୈଥୁନରେ ଅଧିକ ସୁଖ ବୋଧ କରନ୍ତି । ଝଡ଼ା ! ଏଥିରୁ ନିଷ୍ପତ୍ତି ପଳ ସେମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେଉଁ ମନସ୍ତ ପୀଡ଼ା ଓ ଅସୁଖ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନୁମଣ କରେ, ସେମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ ଏ ସମସ୍ତ ଅନ୍ୟ କାରଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଅଛି । କୌଣସି ପ୍ରକାର ଚିକିତ୍ସା-ଦ୍ୱାରା ଶାନ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ନ ହୋଇ ସେମାନେ କ୍ରମେ ନିବିଶି ଶୁଅନ୍ତି । ଏଣେ ଚିକିତ୍ସକ-ନିକଟରେ ମଧ୍ୟ ହସ୍ତମୈଥୁନର କଥା ବ୍ୟକ୍ତ କର ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନୁଭବ ଚିକିତ୍ସକ ମଧ୍ୟ ହସ୍ତମୈଥୁନର ବସ୍ତୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କପାଳିନୀ ପ୍ରଶ୍ନ କର ସହୃଦର ନ ପାଇଁ ଶ୍ରେଣିର ମୂଳକାରଣ ପ୍ରତି ଅନୁଧ୍ୟାନ ନ କରି କେବଳ ଶ୍ରେଣିର ଉପଶ୍ରବ ଲକ୍ଷଣାବଦ୍ଧ ପ୍ରତୀକାର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଶ୍ରେଣି ହସ୍ତମୈଥୁନ କରଇ କି ନା ଏ କଥା ଗୁଣଧର୍ମ ପ୍ରଶ୍ନ କରବାକୁ ଲଜ୍ଜାକର ମନେ କର ଚିକିତ୍ସକ ତାହାର ବସ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀର ଉପସ୍ଥ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ଶାନ୍ତି ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କ ନିକଟରେ ଏପରି କପର୍ଯ୍ୟ-ଅଭ୍ୟାସର କଥା ପ୍ରକାଶ କଲେ ଚିକିତ୍ସକ କାଳେ ଅବଶ୍ୟ କରନ୍ତି, ଏହି ବକେତନା କର ଶ୍ରେଣି କୌଣସି କ୍ରମରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରିବାକୁ ଅଭିଳାଷ କରଇ ନାହିଁ । ଏହିଭାବେ ଚିକିତ୍ସକ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣିର କାରଣ ବିଶେଷ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କର ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଶ୍ରେଣି ମଧ୍ୟ ଚିକିତ୍ସକଙ୍କର ଅନୁମାନକ ଚିକିତ୍ସାରେ ଶାନ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ନ ହୋଇ ଦିନକୁ ଦିନ ହତାଶ ହୋଇପଡ଼େ । କେତେବେଳେ, ଶ୍ରେଣିର ଶ୍ରବଣଶକ୍ତିର ମଧ୍ୟ ହ୍ରାସ ହୁଏ । ଅନେକ ଶ୍ରେଣିକ ଗଣରେ ଦେଖାପାଉଅଛି ଯେ ଚିକିତ୍ସାଦ୍ୱାରା ଶୁଦ୍ଧିକରମାନ ବନ୍ଦ ହେଲେ ଶ୍ରବଣଶକ୍ତିର ଦୋଷ ମଧ୍ୟ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସଂଶୋଧିତ ହୋଇଯାଏ ।

ଶୁଦ୍ଧ କ୍ରମେ ପାତଳ ହୋଇଯାଏ । ଏମନ୍ତ କି ଜଳ ସେପ୍ରକାର ବନ୍ଧରେ ଲାଗି ଶୁଷ୍କ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଲୁଗା ଉପରେ କୌଣସି ଚତୁର୍ଦ୍ଧାସ ଦାଗ ନ ଥାଏ ସେହିପରି ପାତଳ ଶୁଦ୍ଧ ଲୁଗାରେ ପଡ଼ି ଶୁଖି ଗଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦାଗ ରହଇ ନାହିଁ । ତାହାର ଶୁଦ୍ଧ ଏତେ ପାତଳ ହୁଏ, ତାହାର ସନ୍ତାନଉତ୍ପାଦକା ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଚିକିତ୍ସାଦ୍ୱାରା ଏପ୍ରକାର ଶୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ଗାଢ଼ ଦେବାର ଦେଖା ଯାଇଅଛି । ଏବଂ ଏପ୍ରକାର ଶ୍ରେଣି ମଧ୍ୟ ଅଶ୍ରେଣ୍ୟ ଲଭ କରି ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ କରିବାର ଦେଖା ଯାଇଅଛି ।

ହସ୍ତମୈଥୁନରେ ଧାରଣା ଶକ୍ତି ସକଳରେ କମି ଯାଏ, ଏମନ୍ତ କ'ଣିଲୋକର ଶୁଣି-ମାତ୍ରକେ ଶୁଣି ବନ୍ଧରେ ନିର୍ଗତ ହୁଏ । ଶୁଣି ପାଦଳ ହେବା ସଙ୍ଗେ ଧାରଣା ଶକ୍ତିର ହ୍ରାସ ହୁଏ । କେତେକ ଭେରିକର ଥି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗଲେ ସ୍ୱର୍ଗ ହେବାର ପୂର୍ବକ୍ଷଣରେ ଜଳକହ ଶୁଣି ନିର୍ଗତ ହୋଇଯାଏ । ଏପରି ଭେରିମାନଙ୍କ ଚିହ୍ନାହାର ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦକା ଶକ୍ତି ହୋଇଅଛି ।

ଘର୍ଷକାଳ ହସ୍ତମୈଥୁନଦ୍ୱାରା ଶରୀର ବାତର ହେଲେ କେତେକେଲେ ଯୁବକ-ମାନଙ୍କୁ ମୂର୍ଚ୍ଛା (Epilepsy) ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହେବାର ଦେଖା ଯାଇଅଛି । ମୂର୍ଚ୍ଛାରୋଗ ଏହିକାରଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି କି ନା, ଭେରିର ପ୍ରସ୍ତାବ ପରୀକ୍ଷା କଲେ ଜଣାଯିବ । ତଳି ସ୍ୱୟଂ ବସ୍ତ୍ରାବତରୁପେ ପରେ ପ୍ରକାଶ ହେବ । କେବେ କେବେ ଏକପ୍ରକାର ମେହ (Bastard clap) ଏହିପ୍ରକାର ରୋଗିମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତମଣ କରଇ । ଏହା ହେଲେ ମୃତପ୍ରଣାଳୀରେ ଜ୍ୱାଳା ବେଦନା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ଏବଂ କ୍ଷଣେ କ୍ଷଣେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରବାର ଲକ୍ଷ ହୁଏ ।

କେବେ ନମ୍ବ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗର (Paraplegia) ଅବସନ୍ନତା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ଅନ୍ୟ କାରଣରେ ଯେ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗର ଅବସନ୍ନତା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ତହିଁରେ ଓ ଏଥିରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି ଯେ ଏପ୍ରକାର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗ ଅବସାଦ-ଗ୍ରସ୍ତ ରୋଗୀ କୌଣସି ଘେବ ଦେଖିଲେ ଅଧିକ ବିଚଳିବେ ଗଲେ ଏବଂ ଗଲିବା ସମୟରେ ଯନ୍ତ୍ରି ଅବଶ୍ୟକ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ଏକାକୀ ବା ହତସ୍ତର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କ ସହ ଗଲେ ସେ ତେତେବେଳେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଭଲରୂପେ ଗଲେ ।

ଏକାକୀ କ୍ରମେ ଘର୍ଷକାଳ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଶୁଣି ବ୍ୟୟ ହେଲେ ଦର୍ଶନଶକ୍ତିର ହ୍ରାସପା କଲେ । ତନ୍ତ୍ର ଦେଖିବାରୁ ଜଳଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଜ୍ୟୋତିର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ବୋଧ ହୁଏ । ସମ୍ମୁଖରେ କ୍ଷୁଦ୍ର ପୋକ ସର୍ପତା ଉତ୍ପତ୍ତ୍ୟୁପର ଜଣାଯାଏ । ତନ୍ତ୍ରର ଦିଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଅପରିଚିତ ଘେବର ମୂଳକୁ ସ୍ପର୍ଶରୂପେ ଗୁହଁ କଥୋପକଥନ କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତିର ହ୍ରାସପା ହେଲେ ରୋଗୀ ସ୍ତବ୍ଧ ହୁଏ । ସେସମୟରେ ସେ ଜାଣି-ପାରେ ଯେ ହସ୍ତମୈଥୁନ କରିବାରେ ଏ ବପର ଦୟାଅଛି । ହସ୍ତମୈଥୁନ ତ୍ୟାଗ କଲେ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ପୁନରାପି କ୍ରମେ ଭଲ ହୁଏ । ଯେଉଁ ସକଳଲକ୍ଷଣ ପ୍ରକାଶ କରାଇଲା ସେ ସବୁ ଧାର୍ଯ୍ୟବୌଦ୍ଧିର ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାୟ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ତନ୍ତ୍ରଧ୍ୟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷଣ ଅନ୍ୟ ଭେଦର ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ଅତଏବ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଲକ୍ଷଣ ହେଲେ ତାହା ଧାର୍ଯ୍ୟ ବୌଦ୍ଧିର ଭେଦ ବୋଲି ନିଃସନ୍ଦେହରୂପେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

ସୁସାର୍ବଜନ ଚନ୍ଦ୍ରମୈଥୁନରେ ଅସକ୍ତ ରହିଲେ କ୍ଷମେ ପୁରୁଷଦର ହାନି ହୁଏ । ପ୍ରସାବ ବରବା ସମୟରେ, ଶୌଚ ଯିବା ସମୟରେ କୁହାଣ ଦେଲେ ଏବଂ ସୁଗ୍ରୀ ଶୀତଳେ ଦେଖିଲେ, ଶିଶୁଦ୍ୱାରକୁ ଏକପ୍ରକାର ନାଲିପୁତ୍ର ସାଦା ରଙ୍ଗ ଜଳାୟ ପଦାର୍ଥ ଶିଷରଣ ହୁଏ । ତହିଁରେ ସବଦା ଲୁଗାରେ ଢାଳି ଲାଗେ । ଅଶ୍ୱେଷଣ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଦେଖିଲେ ସେ ସେ ପାତଳ ଶୁକ ଢାଢ଼ା ନିଃସଂଶୟରୂପେ ପ୍ରମାଣ ହୁଏ । ଶୁକମଧ୍ୟରେ ସେ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ରତମ ଜାତିର ଥାଏ ତାହାର ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା, ଅଶ୍ରୀକୃତ ଏବଂ ମସ୍ତକ ଓ ଲହ-ପୁତ୍ରବତ୍ତ ଲଗ୍ନ ।

ଏହି କୀଟ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଜଗନ୍ନାଥରେ ଶୋଣିତଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇ ଉଦ୍‌ଭ୍ୟାସରେ ଶାବରୂପେ ପରିଣତ ହୁଏ । ଏହା ସଙ୍ଗାବସ୍ତବଦେଶ୍ୟ ହେଲେ ସନ୍ତାନ ସୁସ୍ଥ, ବଳିଷ୍ଠ ଓ ଦୀର୍ଘଜୀବ ହୁଏ । ଏହାର ଅବସ୍ତବର ଦୋଷ ହେଲେ ସନ୍ତାନ ରୁଗ୍ନ ଓ ସାମାଜିକ ହୁଏ ।

ବହୁକାଳ ଚନ୍ଦ୍ରମୈଥୁନରେ ଶୁକର ସ୍ୱଭାବର ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ, ସୁଦୃଢ଼ ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ଉପ୍ର କୀଟୀଶ୍ୱର ଅବସ୍ତବର ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । କାହାର ଲାଙ୍ଗୁଳ ଶୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଏ । କାହାର ମଧ୍ୟ ମସ୍ତକର ଅକୃତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ । କାହାର ମସ୍ତକ ଶେଷ ଓ ଶୁଷ୍କ ପ୍ରାୟେ ହୋଇ ଯାଏ ।

ଅଧିକ ଶୁକବ୍ୟୟନିତ ମନ ଦୁର୍ଜଳ ହେଲେ ଅନୁଚିନ୍ତା ବଦଳାଇ ଲାଭ କେବେ ବଳବତ୍ତ ହୁଏ । କେବେ ସନ୍ତାନସଂଗ୍ରହର ବାହ୍ୟକ ଲକ୍ଷଣାଦି କର୍ତ୍ତମାନ ଥାଏ, କିନ୍ତୁ ମସ୍ତିଷ୍କସ୍ତରରେ ତାହାର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ, ଶିଶୁ କ୍ରମେ ଅକୃତରେ ଶେଷ ଓ ଶିଥିଳ ହୋଇଯାଏ ମୃତୁବୋଧ ଶେଷ ହୁଏ, ଓ ତାହାର ଅଭ୍ୟାସର ପରଦା ଲଗ୍ନପୁତ୍ର ହୁଏ ଏବଂ ଗୋପପରିଚ୍ଛା ହୁଏ । ଶୁକବୋଧର ନିକଟସ୍ଥ ମୃତୁବୋଧର ପରଦା ସ୍ୱଜ୍ୱତ ହୁଏ, ଏବଂ ଉପସ୍ଥ ସ୍ଥାନେ କଠିନ ହୁଏ । ଲଙ୍ଗ ବାଟିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀନ ବୋଧ ହୁଏ । ଫଳଦଃ ଲାଙ୍ଗୁଳେ ପରଦା କର ଦେଖିଲେ ଜନନେନ୍ଦ୍ରପୁର ଶିଥିଳତା ଓ ବଳୁତାବସ୍ଥା ପ୍ରତିପଦ୍ଧ ହୁଏ । ମେରୁଦଣ୍ଡ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କ ସ୍ତର ଅକୃତରେ ବଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବୋଧ ହୁଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ନିୟାରେ ସମୟେ ଏବେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବୋଧ ହୁଏ ଯେ ତାହା ଦେଖି ବହୁପର୍ଯ୍ୟନ୍ତାନ୍ତର ଚିକିତ୍ସକ ମସ୍ତିଷ୍କର ଓ ମେରୁଦଣ୍ଡର ଗୁରୁତର ବହୁତ ଗୁରୁତର କରି ଦେଖି ପ୍ରତି କଠିନ ଔଷଧ ବ୍ୟବହାରରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ସୁସାର୍ବଜନ ଚନ୍ଦ୍ରମୈଥୁନଦ୍ୱାରା ଶୁକ ବ୍ୟୟ କଲେ ଉନ୍ନାଦ କେଶର ଅବସ୍ଥାବି ହୁଏ । ଏବଂ ଅନୁଭବ ଚିକିତ୍ସକ ବଶେଷ କାରଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି ନ ପାରୁ ସାଧାରଣ ଉନ୍ନାଦ କେଶର ଚିକିତ୍ସାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଶ୍ରେଣୀ

ତହିଁରେ କୌଣସି ଶାନ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ନ ହୋଇ କ୍ରମେ, ଦୁଃଖ ହୋଇ ଅକାଳେ କାଳ-
ଗ୍ରାସରେ ପଡ଼ି ଡୁବି । ସୁରଣ ଶକ୍ତି ହ୍ରାସ ହୁଏ । ରୋଗୀ ପୂର୍ବେ ଯାହା ଦେଖିଥିଲା
ବା ଶୁଣିଥିଲା ତାହା ଏକପ୍ରକାର ଭଲରୂପେ ସୁରଣ ଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଅଧୁନା ଯାହା ଦେଖେ,
ଶ୍ରବଣ କରେ ବା ଅଧ୍ୟୟନ କରେ ତାହା ଭଲରୂପେ ସୁରଣ ରହେ ନାହିଁ । କଥୋ-
ପକଥାନ ସମୟରେ କୌଣସି କଥା ମନରେ ପଡ଼ି ମଧ୍ୟ ପଡ଼ଇ ନାହିଁ । ରୋଗୀ
ଦେହେବେଳେ ମନେ ଅତିଶୟ ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଏ । ରୋଗୀ କ୍ରମେ ଅନ୍ୟମନସ୍ତ ହୁଏ ।
ଏକ ଦିଗ୍‌ସ୍ତ ଶ୍ରବଣ କରୁ, ଅନ୍ୟ ଦିଗ୍‌ସ୍ତ ଶ୍ରବଣକୁ ଅରଣ୍ଧ୍ର କରେ ।
କୌଣସି ଏକ ଦିଗ୍‌ସ୍ତରେ ନିପୁଣ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ମନ ଏକ ଦିଗ୍‌ସ୍ତରୁ ଅନ୍ୟ
ଦିଗ୍‌ସ୍ତରେ ଘୁରି ଯାଏ । ଯଦି କେବେ କୌଣସି ଦିଗ୍‌ସ୍ତ ଜାହାଜ ନିକଟରେ ବର୍ତ୍ତନ
କରୁବାକୁ ଅରଣ୍ଧ୍ର କରେ ତେହେବେଳେ କ୍ଷୟଂଶ ବୋଲୁ, କ୍ଷୟଂଶ ଭୁଲିଯାଏ ।
ଏକ ହୋତାରୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରେ “ମୁଁ କଣ କରୁଥିଲି” ଯଦି ଶ୍ରୋତା ମନେ କର ଦେଇ
ପାରେ ତେବେ ପୁନଃକାର କାହାଣୀ ବର୍ତ୍ତନ କରି ବାକୁ ଅରଣ୍ଧ୍ର କରେ । ନିଜୁକା ସେ
ସେହି ସ୍ଥାନରେ ବର୍ତ୍ତନ କରୁବାକୁ ଶୀଘ୍ର ହୁଏ । ମନ ସଙ୍ଗତା ଦିଗ୍‌ସ୍ତରୁ ଉଚ୍ଚ ଧାରଣ
କରିଥାଏ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଭଲ ଲାଗଇ ନାହିଁ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ମନ ଭଲ-
ରୂପେ ନିବିଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ସୁଖ ବୋଧ ହୁଏ ନାହିଁ । ନିଦ୍ୟ-
କ୍ରିୟା ମଧ୍ୟ ଅସ୍ପଷ୍ଟକର ବୋଧ ହୁଏ, ଜୀବନ ଭାର ବୋଧ ହୁଏ । ପୃଥିବୀ ଅସାର
ଓ ଦୁଃଖର ଆଶାର ବୋଲି ବୋଧ ହୁଏ, ସ୍ୱପ୍ନାରୁ ଅପସ୍ମୃତ ହେବାର ମନକୁ ଭଲ
ଲାଗେ । ଅଳ୍ପ ଉଦ୍ୟକ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି ଉପଶ୍ରେତ ହୁଏ । ଅଳ୍ପ ଯାହା ସନ୍ତୋଷର
କାରଣ, କାଲି ତାହା ଅସନ୍ତୋଷର କାରଣ ବୋଲି ପରଗଣିତ ହୁଏ । ମନର ଅବସ୍ଥା
ଠିକ୍‌ରହଇ ନାହିଁ । ଭୁକ୍ତି ଓ ଭୁକ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୁଏ । ଚିତ୍ତ ଅବ୍ୟବହିତ ହୋଇ
ପଡ଼େ । ବେବେନାର ମତଲବର ଓ ପ୍ରତିକ୍ଷାର ସ୍ଥିତିର ରହଇ ନାହିଁ । ଶାସ୍ତ୍ରରକ୍ଷକ
ସାମାନ୍ୟ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ମଧ୍ୟ ଗୁରୁତର ବୋଧ ହୁଏ । ପରିପାକ ଭଲ ହୁଅଇ ନାହିଁ । ପେଟ-
ମଧ୍ୟରେ ସାମାନ୍ୟ ଭୂତ ଭୂତ ହେଲେ ମନ ସେହି ଧୂଳକୁ ଯାଏ ଏବଂ ପେଟରେ ହାତ
ଭୁଲଇ ପେଟର ଦୁରବସ୍ଥା ଚିନ୍ତାରେ ଅନେକ ସମୟ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଦୁଷ୍ଟ, ପଦ, ଚକ୍ଷୁ,
ମୁଖ କେବେ କେବେ ଜଳି ଉଠେ । ବ୍ରହ୍ମରକ୍ଷୁ ଜଳି ଉଠେ ଏବଂ ମସ୍ତକ ଅବସର ଓ
ଗରମ ବୋଧ ହୁଏ । ଗୋଲପକ୍ଷର ଆଦି ଶୀତଳ ଦ୍ରବ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଶରୀର
ଭଲ ବୋଧ ହୁଏ । ବାଟ ଗୁଲୁ, ଶରୀର ଓ ମସ୍ତକ ଢଳି ପଡ଼ଇ, ବୋଧ ହୁଏ ଯେପରି
ପଡ଼ି ଯାଉଅଛି । ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନକୁ ଅଗ୍ରେଦୃଶ କରିବାର ଓ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନକୁ ଅବତରଣ କରି-
ବାର ବ୍ୟକ୍ତିର ବୋଧ ହୁଏ । କିଛି ପରିଶ୍ରମ କଲେ ଯଦି ଧକ୍ ଧକ୍ ହୁଏ । ବୋଧ ହୁଏ

ସେମନ୍ତ କୌଣସି କଠିନ ହୃଦୟେ ହୋଇଅଛି । ସମୟେ ଓଷ୍ଠ ଶୁଷ୍କ ବୋଧ ହୁଏ । ଜଳପାନ କରିବାକୁ ଅଧିକ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ମାନସିକଚନ୍ତ୍ରା କରିବାର ଅତି ଶ୍ରେଣିକର ବୋଧ ହୁଏ । କହିବାଳ ଚନ୍ତ୍ରାରେ ଜନଗୁ ରହିଲେ ମସ୍ତକ ପୂର୍ଣ୍ଣସ୍ଥାନ ହୁଏ, ମନ ଅବସନ୍ନ ହୁଏ, ଚକ୍ଷୁକୁ ଭଲ ଦିଶଇ ନାହିଁ । ଶରୀର ଦୁର୍ବଳ ବୋଧ ହୁଏ । ଦେହେ-ବେଳେ ବଶାମ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଏବଂ ଶରୀର ଅଳସ ହୋଇ ପଡ଼େ । ବଶାମ କି ବେଳେ ଶରୀର ଅସମ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ । ମନ ସବଦା ଭରି ଭରି ଥାଏ । ଜନସମାଜକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଭେଗୀ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ କରେ । ମନ ଖୋଲି ବ୍ୟୋପବଦନ କରିବାର କଷ୍ଟ ସାଧ୍ୟ ହୁଏ ।

“ଗୋପନରେ ମୁଁ ସେହି କୁର୍ବନ୍ କରେଁ ତାହା କେହି ଜାଣିଅଛି” ଇତ୍ୟାଦି ନାନାପ୍ରକାର ଚନ୍ତ୍ରା ସବଦା ମନରେ ଜାଗରୁକ ଥାଏ । ଏହି ନିମିତ୍ତ ସବଦା ଜନାଙ୍ଗଣ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଯାଇ ବ୍ୟୋପବଦନ କରିବା ଭଲ ଲାଗଇ ନାହିଁ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟରେ ଏକାଙ୍କ ରହିବାକୁ ଭଲ ବୋଧ ହୁଏ । ସମସ୍ତଙ୍କ ସହିତ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚକ୍ଷୁ ମେଲି କଥା କହିବା ବ୍ୟବହାର ବୋଧ ହୁଏ । ମନର ସାହସ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଦୃଢ଼ତା ଯାଏ । ଅଶ୍ୱର୍ଥ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠଜେତା ସମସ୍ତ ଯାଏ । ଧୀଶକ୍ତି ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଧର୍ମରୁଁ କ୍ରମେ ଦୁର୍ବଳ ହୁଏ । ଶୂଦ୍ରାଶୟତା ଜଳେଇ ଗରୁ ନଷ୍ଟହୁଏ । ଉଚ୍ଚାରୁଚ୍ଚା ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଉଦ୍ୟମଶୀଳତା ଗଲି ଯାଏ । ଜୀବନର ଶୁଦ୍ଧତା ଏକତାରେ ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ । ମନ ସେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ଦେହେଦୂର ନିଷ୍ପେକ ହୋଇ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଜନସମାଜର ଅନୁପସ୍ଥିତି କରେ ଓ ମନୁଷ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଯତ୍ନତା ଥାଏ ତହିଁରେ ସାହସ ହୁଏ ନାହିଁ । ହତାହତ ଜ୍ଞାନ ମତକ ହୋଇ ପଡ଼େ । ପରିସ୍ଥାବରୁପେ କୌଣସି ବିଷୟ ରହିବାର ବା ପ୍ରକାଶ କରିବାର ଯତ୍ନତା ହ୍ରାସ ହୁଏ । ଶ୍ରେଣିକର ନିବନ୍ଧକୁ ଯିବାପାଇଁ ଲଜ୍ଜା ଓ ଭୟ ହୁଏ ଏବଂ କଥା କହିବାକୁ ଭଲ ବୋଧ ହୁଏ ନାହିଁ । ପକେ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି-ର୍ମର ବିଷୟ ଜାଣି ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ କେହି ପୃଣା କରିବ ଏହି ଅଶଙ୍କାରେ ସେମାନେ ଶୁଭ ହୁଅନ୍ତି । ଶ୍ରେଣିକର ନିବନ୍ଧରେ ବିନୟକରେ ଯୌଜନୀ ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଅନୁରୁକ ହୁଅନ୍ତି ; ଅସ୍ଥାବର ବିନ ହୁଏ । ଜାତସଂସର୍ଗରେ କୌଣସି ଅସୁଖ ବୋଧ ହୁଏ ନାହିଁ, କରଂ ଅମୋଦ ବୋଧ ହୁଏ । ଶରୀର ପୁଷ୍ଟ ବଳଷ୍ଠ ଓ ଦୃଢ଼ ହୁଏ ନାହିଁ । ଦୁର୍ବଳ ପାତାୟକ୍ତ ରକ୍ତସ୍ଥଳ ହୁଏ । ଚକ୍ଷୁ ବସିଯାଏ । ମୁଣ୍ଡଶ୍ରେଣିରେ ସାହସ, ମନୁଷ୍ୟ, ଶ୍ରେୟ, ବଳ ବିକ୍ରମ ପ୍ରକାଶମାନ ହୁଏ ନାହିଁ । ବେଶ ତାହା ଦିଶି ପାଉନା ହୁଏ । ଅସମୟରେ ବେଶ ପାଉଯାଏ । ଅଶୁ ବାଚକ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ଯଦି ଭେଗୀ ହସ୍ତେଥୁନଜନିତ ଶୈଳ୍ୟର ସହିତ ଅଭିସ୍ଥ ମାନସିକ ଚନ୍ତ୍ରାରେ ବା

ଅଧ୍ୟୟନରେ ନିପୁଣ ହୋଇ ମସିହାବର୍ଷେ ପ୍ରତିଦିନ କରେ ତେବେ ସେ ତହିଁରୁ କି ବଡ଼ମୟ ଫଳ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଅନୁଭବ କରିବା କଠିନ । ପିତା ମାତା ଅଭିଭାବକଗଣ ଓ ଶିକ୍ଷକଗଣଙ୍କର ନିତାନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ ସେମାନେ ସଜାଡ଼ା ବାଳକ-ମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ର ବନ୍ଧନରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବେ । ସାମାନ୍ୟ ଅସୁସ୍ଥ ବା ଭୋଗ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ତହିଁରେ ନିରୁତ୍ତ ବାରଣ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବେ । ଦୁସ୍ତମ୍ଭେୟ ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ପ୍ରଥମରେ ସେ ସେ ଲକ୍ଷଣାବଦ୍ଧର ତାହା ଅନୁମାନ କରିଯାଏ ତାହା ପ୍ରତି ତେଜସ୍ବ ଦୃଷ୍ଟି ରଖିଥିବେ । ଦୁସ୍ତମ୍ଭେୟର ବନ୍ଧନମୟ ଫଳ ନ ଜାଣି ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କର ଦୁସ୍ତମ୍ଭେୟର ଅଭ୍ୟାସ କରନ୍ତି ଏବଂ ଯେତେବେଳେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗୁରୁତର ରୋଗର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ତେତେବେଳେ ଅନୁସନ୍ଧାନକାରୀ ଜାଣି ପାରନ୍ତି ଯେ ଦୁସ୍ତମ୍ଭେୟର ଏହାର ଏକା ପ୍ରଧାନ କାରଣ । ତେତେବେଳେ ଅଭ୍ୟାସ ତଳବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଥିବାରୁ ଶୁଦ୍ଧିବା କଠିନ ହୁଏ । ଏବଂ ବନ୍ଧୁ କଲ୍ୟାଣ କରି ଶୁଦ୍ଧିଲେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ଗୁରୁତର ରୋଗର ଓ ମାନସିକ ଅନିଷ୍ଟ ହୋଇ ଯାଇଅଛି ତାହାର ଆଉ କୌଣସି କ୍ରମେ ସଂଶୋଧନ ହୁଅଇ ନାହିଁ । ସ୍ବଚ୍ଛବାର ଅନୁପାଦ କଲେ ମଧ୍ୟ ଅମୂଲ୍ୟ ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଆଉ ପୁନଃପ୍ରାପ୍ତ ହୁଅଇ ନାହିଁ ।

କର୍ପାସ ଏପରି ଦୁର୍ଗୁଣ ଲବ ପରିଚାମରେ ଏତେ ଅନିଷ୍ଟ କରିବ ଆଗେ ଜାଣିଥିଲେ ଏଥିରେ ଦୃଢ଼ତା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତି । ଲବ୍ୟାଦି ଅନୁପାଦରେ ଶରୀର ତନ୍ତ୍ର ହୁଏ । ସଜ୍ଜକ ନବଳ ବାର୍ଯ୍ୟାସମ ମନ, ସର୍ବଶାନ୍ତପ୍ରବେଶିତ ଦାୟିତ୍ବ ଉଦ୍ୟମଶୀଳ ଓ ଅଧ୍ୟାପକାୟୁକ୍ତ ଆତ୍ମା ଇଚ୍ଛାଶୀଳ, ଶମା, ଦୟା ସ୍ବୟମଶକ୍ତି ସ୍ବାଧୀନତା ରସାସ ହୃଦ୍ଧି ଏବଂ ବପଦରେ ଗଠିତ ଓ ଅସାମାନ୍ୟ ସାହସ, କଳ, ବାର୍ଯ୍ୟ, ହୈର୍ଯ୍ୟ ଓ ଔପାର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ଫେରି ଆସଇ ନାହିଁ । ଦୁସ୍ତମ୍ଭେୟକାରୀମାନେ କେବେ, ଶରୀରରେ କେତକା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଶରୀର, ପିଠିରେ, ଉଦ୍ଭରେ ଓ ମସ୍ତକରେ ସତରତର କେତକା ଅନୁଭବ ହୁଏ । କେତକା କେବେ, ଏତେ ବନ୍ଧୁଦାୟକ ହୁଏ ଯେ ବୋଧହୁଏ ସେମନ୍ତ ଶରୀରର ଅଭ୍ୟାସରେ କୌଣସି ଗୁରୁତର ରୋଗ ଜନ୍ମିଅଛି, କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବିକ ତାହା ନୁହେଁ । ମୂଢ଼ରେ କେବେ ଚିନ୍ତା ଅସ୍ଥାପ, କେବେ ମିଷ୍ଟାସ୍ଥାପ, କେବେ କଠୁ ଆସ୍ଥାପ ଓ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ଅନୁଭବ ହୁଏ । ମୂଢ଼ରେ ନାଲ କେବେ, ଘନ ଓ ପରିମାଣରେ ଅଳ୍ପହୋଇଯାଏ । ଶରୀରର ସ୍ଥାନେ ବଶେଷତଃ ଉଦ୍ଭରେ ଓ ପାଦରେ କେତେ ତମ୍ବୁଲ ପରି ଜଣାଯାଏ ।

ଶରୀରର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ବଶେଷତଃ ମସ୍ତକରେ କେତେବେଳେ, ଦର୍ଦ୍ଦ ଦର୍ଦ୍ଦ ହୁଏ । ଶରୀର ସ୍ଥାନେ ସମସ୍ତେ, ସଙ୍କୋଚିତ ହୁଏ । ଏବଂ ନାରେ (ଅର୍ଥାତ୍ ମାଂସପେଶି ସମସ୍ତେ ହଲେ) ଏହାକୁ ସାଧାରଣତଃ ଶୁଦ୍ଧ କୁହାଯାଏ ! ବୁଦ୍ଧ ପାର୍ଶ୍ବ, କାନ୍ତ, ଯତ୍ନ, ପାଦ ଏବଂ ତନ୍ତ୍ର ସାଧାରଣତଃ ହଲଇ ।

କେବେ, ଯେତେ ଚକ୍ଷୁଶପାର୍ଶ୍ବରେ ସଙ୍କୋଚରୂପ ଓ ଲକ୍ଷ୍ମୀ କେବଳା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ବୁଦ୍ଧର ସମ୍ପୃକ୍ତତାରେ ନିମ୍ନପେଟରେ କେବେ, କେବଳା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ଛିପିଲେ ବା ଶୁଦ୍ଧ ଦେଲେ ସେ କେବଳାକୁ ବୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ଶ୍ରେଣୀ ଏ କେବଳା ଓ ପେଟର ଚକ୍ଷୁଶପାର୍ଶ୍ବ ସଙ୍କୋଚରୂପ ଦେହରୁ ଚିତ୍ତ ହୋଇ ଶୟନ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ଚିତ୍ତ ହୋଇ ଶୋଇଲେ ଉକ୍ତ କେବଳା ଓ ସଙ୍କୋଚରୂପ ଉଭୟେ କଷ୍ଟପାର୍ଶ୍ବ ହୁଅନ୍ତି । ଏ ସମସ୍ତ କେବଳା ଓ ସଙ୍କୋଚରୂପ ଗୁଣସ୍ୱେ, ବଶେଷତଃ ଅଦାରପରେ ବୁଦ୍ଧ ପାଏ । ଏବଂ ସେ ଦେହରୁ ନିର୍ଗମ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ସମ୍ଭବ, କହେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀର ଅସୁଖର ଏକ କାରଣ ହୁଏ । ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଓ ଶ୍ରବଣଶକ୍ତି ଦୁଇଟି ହୋଇ ପଡ଼େ । ତତ୍ତ୍ୱରେ କେବଳା ଓ କାଳରେ ଶୌ ଶୌ ଓ ଭୈ ଶୌ ଶବ୍ଦ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ ।

ମସ୍ତକ ଅବସର ବୋଧ ହୁଏ ଏବଂ ଘୂରଇ । ନିମ୍ନକୁ ଦୃଷ୍ଟି କଲେ ଯଥା;— ଶିଳ୍ପ-ଉପରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଚଳିବୁ ବୁଦ୍ଧଲେ ବୋଧ ହୁଏ ସତେ ମୁଣ୍ଡ ବୁଲେଇ ପଡ଼ିବଇ । ଏହି ଅଶକ୍ତିରେ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀ ଉପଲବ୍ଧତରୁ ନିମ୍ନକୁ ଅସି ପାଡ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ଶବ୍ଦ କେବଳ, ଧୂଳି ଧୂଳି ହୁଏ । ମନରେ ଭରସା ଓ ସାଦୃଶ ରହଇ ନାହିଁ ।

ନିଦ୍ରା ଭଲଭୂପେ ହୁଏ ନାହିଁ । ନିଦ୍ରାକାଳରେ ଜାଗାପ୍ରକାର ସ୍ୱପ୍ନଦର୍ଶନ ହୁଏ । ଏହି ଯୋଗରୁ ସମସ୍ତେ, ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହୁଏ । ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରାୟ ଉତ୍ସାହୀ । ସେପରି ସର୍ବ, ବ୍ୟାପ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଅନୁମତି କରୁଅଛନ୍ତି । ଦୃଶ୍ୟଦୃଶି ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ଦେଉଅଛ । ଉତ୍ସାହୀ ନିଦ୍ରା ଓ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖି ପଳାୟନରେ ଚେଷ୍ଟା ଦେଉଅଛ କିନ୍ତୁ ପ୍ରାୟ ଚୈତ୍ତ୍ୱ-କାର ଶକ୍ତି ହେଉ ନାହିଁ । ପାଦ ଉଠୁ ନାହିଁ, ମନ ହତଭୂତ ଓ ହତାଶ ଦେଉଅଛ । ମନର ଉଦ୍ବେଗ କ୍ରମେ ବୁଦ୍ଧ ଦେଉଅଛ । ଏହିପ୍ରକାର ଘୋର ଅସୁଖର ଅବସ୍ଥାରେ କିଛି କାଳ ସାପନ କଲେ ଉତ୍ତରୁ ଦୃଢ଼ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ ହୁଏ । ଦେହେକେଲେ ଅସୁଖର ଅନେକ ଶାନ୍ତି ବୋଧ ହୁଏ । ଏ ସମସ୍ତ ମିଥ୍ୟା କିଛି ନୋହେ । ସ୍ୱପ୍ନମାତ୍ର, ଏହି ସ୍ୱପ୍ନର ମନରେ ଶ୍ରୀର ହୁଏ ଏବଂ କିଛିକାଳ ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ରହି କ୍ରମେ, ନିରୁଦ୍ଧ ହୁଏ । ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରାଣରୂପେ ସେ ସକଳ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖାଯାଏ ତାହାର ସ୍ୱଭାବ ଏପ୍ରକାର ଉତ୍ସାହୀ ଓ କଷ୍ଟପାର୍ଶ୍ବ ନୁହେଁ । ସେ ସମୟରେ ଯେମନ୍ତ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀର ସହୃଦ୍ଧ କଥୋପକଥନ ଦେଉଅଛ ବା ଅଭିଜ୍ଞାନର ଉପକ୍ରମ ଦେଉଅଛ ବା ଅଭିଜ୍ଞାନ ବା ସ୍ୱପ୍ନର ଦେଉଅଛ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱପ୍ନର ଦେହର ଅନ୍ୟକିଛି ପୂର୍ବେ ଦେଉ ବା ସ୍ୱପ୍ନର ମାତ୍ର-କେ ଦେଉ ଶିଶୁ ସକଳ ହୁଏ, ଏବଂ ଶୁଦ୍ଧ ବସ୍ତୁରେ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ଚକ୍ଷୁଶପାର୍ଶ୍ବ ଚୈତ୍ତ୍ୱ-ନ୍ୟ ଜନ୍ମେ । ନିର୍ଗତ ଦେହର ପୂର୍ବେ ବା ଉତ୍ସମସ୍ତେ ଚୈତ୍ତ୍ୱନ୍ୟ ଜନ୍ମିଲେ ତହିଁରେ ସଦ-

ଝଡ଼ର ଶୁକ୍ର ନିର୍ଗତ ହେବାକୁ କୌଣସି ବାଧା ଘଟଇ ନାହିଁ । କେବେ, ମଧ୍ୟ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ନାହିଁ ; ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଅସୁଖ ଜନ୍ମେ । ଶିଶୁର ମୂଳ ଟଣ ଟଣ ହୁଏ ଓ ତହିଁରେ ବେଦନା ବୋଧ ହୁଏ, ମୁତୁ ତ୍ୟାଗ ସମୟରେ ମୁତୁନାଳୀରେ ଲୁଲୁ ବୋଧ ହୁଏ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉପାୟରେ ସେହି ନିର୍ଗମୋଦୁ ଶୁକ୍ର ନିର୍ଗତ ନ ହୁଏ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାନା ପ୍ରକାର ଅସୁଖ ଭୁଗ୍ନରୁତ ହେଉଥାଏ ।

କେତେବେଳେ, ବୁଢ଼ରେ ଏଭୂପ ବୋଧ ହୁଏ ଯେ, ପଶୁର ବା ପୁରୁଷର ଅଧିକା ଅପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କା କାଳକା ମୃତ୍ୟୁ ହେଉଅଛି । ଶ୍ୱାସପର୍ଯ୍ୟରେ ସେପରିମାଣରେ ଶୁକ୍ର ନିର୍ଗତ ହୁଏ, ବ୍ରାହ୍ମଣରେ ଚତୁର୍ପେଷା ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଶୁକ୍ର ନିର୍ଗତ ହୁଏ, ଏବଂ ଶ୍ୱାସପର୍ଯ୍ୟର ପରେ ସେପରିମାଣରେ ଶାଗରୁକ ଚୌର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ଓ ମାଳସିକ ନଷ୍ଟେ-ଜବତା ହୁଏ, ବୁଢ଼ଦାସର ପରେ ଶରର ଚତୁର୍ପେଷା ଅଧିକ ଦୁର୍ବଳ ମନ ଅଧିକତର ନଷ୍ଟେଜ ହୁଏ ।

ପରାଣ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇଅଛି ଯେ ଦ୍ରୁମୈଥନରେ ବୁଢ଼ଦୋଷ-ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକତର ଶୁକ୍ର ନିର୍ଗତ ହୁଏ ଏବଂ ତାହାଫଳରେ ଶାଗରୁକ ଚୌର୍ଦ୍ଧ୍ୟ ଓ ମାଳସିକ ନଷ୍ଟେଜବତା ଅଧିକତର ହୁଏ । ଦ୍ରୁମୈଥନରେ ଶୁକ୍ର ନିର୍ଗତ ହେବା ସମୟରେ ସଞ୍ଜାଞ୍ଚରେ ବଶେଷତଃ ମେରୁଦଣ୍ଡରେ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କରଶ୍ମିରେ ଯେଉଁ ଝୁଲି ଇରେ ତହିଁରେ ମେରୁଦଣ୍ଡ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କରଶ୍ମି ବଶେଷ ଲୁହ ହୁଏ, ଏବଂ ଏମାନେ ବଶେଷରୂପେ ଲୁହ ହେଲେ ଶରରର ସକଳପଦ୍ମ କଳ୍ପଦାବଣୀ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ସେଯୋଗରୁ ଦେହରେ କ୍ରମେ ନାନାପ୍ରକାର ଭୁଲ୍ଲତତ ଲେଗର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ । ଏକ ସେହି ସମସ୍ତ ଲେଗର ପ୍ରତୀକାର ନ ହେଲେ ଦେହର ଗୌରବ ଓ ମନ୍ଦସ୍ୟର ମନ୍ଦସ୍ୟରୁ ଏକକାରେ ନଷ୍ଟ ହୁଏ । ଅଣ୍ଡକୋଷମଧ୍ୟରେ ଗଲ ଜମି ଖାତକା (Hydrocele) ଉପସ୍ଥତ ହୁଏ ଯେ ପ୍ରଥମତଃ ଏକପାଖରେ ପରେ ଦୁଇପାଖରେ ଖାତକା ଜନ୍ମେ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ବୋଷ ସମାଜ ରହଇ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ଶେଷ ଓ ଶେଷିଏ ବଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼େ ।

ଅଣ୍ଡକୋଷର ଖାତକା ଜନ୍ମିଲେ ଶିଶୁର ଦୈର୍ଘ୍ୟ କମିଯାଏ । ଅଣ୍ଡ ନଳଦ୍ୱାର ପ୍ରତୀତତ ହୋଇ ଅପଣା କ୍ରମା " ଶୁକ୍ର ପ୍ରସ୍ତୁତ କରଣ " ଉପେକ୍ଷାମତେ ସମ୍ପାଦନ କରି ଶାରର ନାହିଁ; ଏବଂ ତନ୍ମିକରଣ ନାମର ଚୈତନ୍ୟ ଓ ଶିଶୁର ବଳ କ୍ରମେ କମିଯାଏ ।

କୌଣସି ସମୟରେ କେବଳ ଅଣ୍ଡରତ ଶେଷ ହେବାକୁ ଦେଖାଯାଏ । ଏଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଅଣ୍ଡ ଅପଣା କ୍ରମା ସମ୍ପାଦନ କରି ଶାରର ନାହିଁ, ସୁଦୃଢ଼ ବାମର ଚୈତନ୍ୟ ଓ ଶିଶୁର ଶକ୍ତି କମିଯାଏ । କେବେ, ଅଣ୍ଡକୋଷ ଓ ଶିଶୁ ଅଣ୍ଡା ବୋଧ ହୁଏ; ଏବଂ ଶିଶୁ

ଝଟ, ଦୁଃଖ ଏବଂ ଶିଶୁବଳା ପ୍ରାୟ ଶିଥିଳ ହୋଇଯାଏ । ଯୁବାପୁରୁଷ ଓ ମଧ୍ୟବୟସ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଶିଶୁ କାଳକର ଶିଶୁ ପ୍ରାୟ ଦେଖାଯାଏ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ପୁରୁଷ ପ୍ରାୟ ଖି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଅସମ ହୋଇପଡ଼େ, ଯୋଜନାରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାର ଶକ୍ତିବିଶ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼େ । ମନର ଇଚ୍ଛା ଥାଏ ଏଯୋଗୁଁ ଶ୍ରୀହସର୍ଗନମିତ୍ର ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ବ୍ୟଗ୍ରଭାବରେ ଶିଶୁ ଅଭିଜ୍ଞାନ କରେ କିନ୍ତୁ ମନର ଗୁଣାଲ୍ୟହେତୁ ବସ୍ତୁରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଭର ହୋଇଯାଏ । ଦେବେବେଳେ ଲଜ୍ଜା, ବିଶ୍ୱାସ, ଶୋଭାରେ ଏକକାରେ ମନ ଅଛନ୍ତି ହୁଏ । ଏଅବ-
ସ୍ଥାରେ ପୁରୁଷ ଅପଣାକୁ ଦୃଷ୍ଟି କୋଷକର ପ୍ରତିଫଳିତତ୍ୟାଗ ନିମିତ୍ତ ଇଚ୍ଛା କରେ । କେବେ ମୁହଁନାଡ଼ିରେ ସ୍ୱତ୍ୱ ସ୍ୱତ୍ୱ କୋଷ ହୁଏ । ଏହି ସ୍ୱତ୍ୱ ସ୍ୱତ୍ୱ ନିର୍ଭର ନୁହେଁ । ବସ୍ତୁକାଳ ସ୍ୱତ୍ୱ ସ୍ୱତ୍ୱ ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧ ଖୋପା କର ଚୁଆଁ ନିର୍ଭର ହୁଏ ।

ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଭର ହେଲେ ସ୍ୱତ୍ୱ ନିର୍ଭର ହୁଏ । ଧାରୁ ଦୁଃଖ ହେଲେ ତାହା ସଙ୍ଗେ ଜନନେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସମସ୍ତଦଳ ଦୁଃଖ ଓ ବକ୍ତୃତାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ସ୍ୱପ୍ନଦୋଷ ସାଧାରଣତଃ ଏହାର ଗୋଟିଏ ପଳ । ସ୍ୱପ୍ନଦୋଷର କଥା ପୁରୁଷେ କିଛି ବଦଳ ହୋଇଅଛି । ଦୌର୍ବଲ୍ୟଅବସ୍ଥାର ପ୍ରଥମେ ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ଶ୍ରୀହସର୍ଗରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ, ପରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର କୁଣ୍ଡଳ ସଂସର୍ଗର ସ୍ୱପ୍ନ ଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଅବଶେଷରେ ବନା ସ୍ୱପ୍ନରେ ନିଦ୍ରା-
ବସ୍ଥାରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଭର ହୁଏ ଏବଂ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଭର ହେବାସମୟରେ ବା ଅବ୍ୟକ୍ତହୃଦୟରେ ଯେପ୍ରକାର ନିଦ୍ରା ରଙ୍ଗ ହୁଅନ୍ତା ତାହା ସେପ୍ରକାର ନିଦ୍ରା ରଙ୍ଗ ହୁଏ ନାହିଁ । ରଜନୀ-
ରେ ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଭର ହୁଏ, ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ବସ୍ତୁରେ ତାହା ଦେଖି ଓ ଶାନ୍ତରୂପ ଦୌର୍ବଲ୍ୟ ଓ ମାନସିକନିଷ୍ପେକବତା ଅନୁରକ୍ତ କରି, ସେବସମ୍ପର୍କ ଜଣାଯାଏ । ବିକାରରଙ୍ଗେ ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଏପ୍ରକାର ଘଟଣା ହୁଏ । କ୍ରମେ କୁଣ୍ଡଳ-
ଅଭ୍ୟାସରେ ଧାରୁ ଅଧିକତର ଦୁଃଖ ହେଲେ ଅର୍ଦ୍ଧନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଭର ହୁଏ । ଏଥିରେ ନିଦ୍ରାର ବ୍ୟାପାର ଜନ୍ମେ । ଏହା ଅନ୍ତର ରସାନ୍ତର ଅବସ୍ଥା । ହୃଦୟମୈଥୁନ ଓ ଅପସ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧବ୍ୟୟରେ ସେ ମନୁଷ୍ୟର ବେହେକତ ରସାନ୍ତର ଦୂରବସ୍ଥା ହୁଏ ତାହା ଲେଖି ଶେଷ କରିବା ଦୂରେ ଥାଇ ମନରେ ମଧ୍ୟ ଧାରଣା କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଦୌର୍ବଲ୍ୟ ଅପସ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧତର ହେଲେ ଜାଗ୍ରତାବସ୍ଥାରେ ମାନସିକ ଗୁଣାଲ୍ୟହେତୁ ଶିଶୁ ଯେବେ ସବଳ ହୋଇ ଉଠେ, ତାହା ହେଲେ ଶୟନର ପ୍ରତି ସାଧା—ବସ୍ତୁ, କାଲିଶ, ବହୁଶା ବା ହସ୍ତପଦାବଳୀ ଦର୍ଶନରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଭର ହୁଏ । ଜନନେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଏତେ ଶିଥିଳ ହୁଏ ସେ ସାଧାରଣ ଦର୍ଶନରେ ମଧ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧ ଧାରଣା କରାଯାଏ ନାହିଁ । ପରେ ଶିଶୁର ଅଗ୍ରଭାଗ ସଙ୍ଗତା ସିନ୍ଧୁ ଓ ପିନ୍ଧିତ ଥାଏ, ସ୍ୱତ୍ୱ ପଦକା ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଭର ହେଉଥାଏ । ପ୍ରସ୍ତାବସମୟରେ ଖୋପା ବା ସୂତ୍ରକର ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଭର ହୁଏ ବା ଶିଶୁର ଅଗ୍ରଭାଗ ଦେଇ ଚର୍ଚ୍ଚି-

ପଡ଼ଇ । ପ୍ରତ୍ୟାବସହତ ଓ ଶୌଚରେ କସି ବେଗ ଦେଲେ ଓ ସାଧାରଣତଃ ସମୟେ ବା ସଙ୍ଗତା ପତଳା ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଗତ ହେଲେ ତାହାକୁ ଶୁଦ୍ଧମେହସେବ ବୋଲନ୍ତି । ଏହା ଧାର୍ମିକତାବଲ୍ୟର ଫଳ । କେହି ଏହାକୁ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟାଧି ବୋଲି ସ୍ବାକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଧାର୍ମିକତାବଲ୍ୟ ବ୍ୟାଧି ଏକ ଶୁଦ୍ଧମେହ ତାହାର ଏକ ପ୍ରଧାନଲକ୍ଷଣ ବା ଫଳ ମାତ୍ର, କେହି କୋଲନ୍ତି ଯେ ଶୁଦ୍ଧମେହ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟାଧି । ତୃପ୍ତମୈଥୁନ, ଅଭିଶୟ ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ୟୟ, ଧାର୍ମିକ ପାତ୍ରା ବା ଗରମିପାତ୍ରା ଜନ୍ୟ ଧାର୍ମିକତାବଲ୍ୟ ତାହାର ଏକ ପ୍ରଧାନ କାରଣ ।

ଅମୁମତରେ ସ୍ବପ୍ନ ଦୋଷ ପେପ୍ରକାର ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପାତ୍ରା ନୁହେଁ, ଧାର୍ମିକତାବଲ୍ୟ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଶିଥିଳତାର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ, ସେହିପ୍ରକାର ଶୁଦ୍ଧମେହ ଧାର୍ମିକତାବଲ୍ୟର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ଓ ଫଳ ମାତ୍ର । ଯାହା ହେଉ ଏ ବସ୍ତୁ ଘେନି କାତାନ୍ତକାତ କରି କାଳକ୍ଷେପଣ କରିବା ଅମୃତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟ ଶୁଦ୍ଧମେହକୁ ଧାର୍ମିକତାବଲ୍ୟର ଏକ ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷଣ ଓ ଫଳ ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରୁଁ । ଧାର୍ମିକତାବଲ୍ୟ ଗଭୀର ହେଲେ ସଙ୍ଗତା ଅସ୍ତ୍ରୋ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଗତ ହୁଏ ଓ ତାହା ଅଧିକ ଜଣାପଡ଼ଇ ନାହିଁ ଓ ଜନମେଲ୍ଲୟ ଏଭୂପ ଶିଥିଳ ହୁଏ ଯେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଗତରେ ଖର ଗାନ୍ଧକା କଠିନ । କେବେ ଏକକାରେ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ଗତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ସେବା ଖର ପାଏ ନାହିଁ । କ୍ରମେ ସନ୍ତାନୋପାଦାନା ଶକ୍ତିର ହ୍ରାସ ହୁଏ । ଦୁର୍ବଳତାବଲ୍ୟ ନ ହେଲେ ସନ୍ତାନୋପାଦାନା ଶକ୍ତି ଏକକାରେ ବ୍ୟୟ ଏହୁ ।

ସମୟେ ଅଶ୍ରୁକୋଷ ଝୁରୁ ପଡ଼େ ଏବଂ ଗିଲ୍ଡିଫରରୁ ଅଭିଶୟ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଏବଂ ଗିଲ୍ଡିଫରରେ ଓ ତନ୍ଦିକଟସ୍ତ ଶ୍ଳାନରେ ଦୃଢ଼ସେବ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ଶିଶୁର ଅଗ୍ରଭାଗ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ହୁଏ । ସମୟେ ଅଶ୍ରୁକୋଷର ତରଳପରେ ନିରାପ୍ରକାର ତରଳସେବ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ।

ସଙ୍ଗତାବଲ୍ୟ ବର୍ମ ଶୁଦ୍ଧ ଓ ଘନବ୍ୟବସ୍ଥାତ ହୁଏ ଓ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ପିଙ୍ଗଳବର୍ମ ହୁଏ ; ଓଷ୍ଠରେ ଦାନ୍ତରେ ରସ ଥାଏ । ସେଗା ସମୟେ ଶିରଃପାତ୍ରାରେ କାତର ହୁଏ, ଏବଂ ଶିରର ଅଭିଶୟ ରୁକ୍ଷ କୋଷକରେ, କଣ୍ଠସ୍ତର କେବେ ଘର ଓ ନିଷ୍ପେକ୍ତ ହୁଏ । ଶିରର କେବେ ଏମନ୍ତ ମୋଟା ହୁଏ ଦେହରେ କୋଷ ହୁଏ ଯେ କୌଣସି ପାତ୍ରା ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେଗା ବୋଲେ ଯେ ତାହାର ଶିରରରେ କିଛିମାତ୍ର ବଳ ନାହିଁ । ଅହାର ବନି ଯାଏ । ମାଂସାଦି କିଛିମାତ୍ର ସହ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ । ଛାଇଲେ ଗରମ ହୁଏ, ସଙ୍ଗତାବଲ୍ୟ କେବେ କ୍ଳାନ୍ତ ହୁଏ । ଏମନ୍ତ କି ଶୀତକାଳରେ ମଧ୍ୟ ସୋଡ଼ାଇ ହେବାର ଅବସ୍ୟକ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଶିଶୁ ଶକ୍ତ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ରହୁ ନାହିଁ । ଏବଂ ସହଜରେ ଶକ୍ତ ମଧ୍ୟ ଜୀବିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅନେକ ତେଣୁରେ ଅପତନ ପରମାଣୁ ଜଳବହୁ ଶକ୍ତ ଜୀବିତ ହୁଏ । ଏଥିରୁ ମଧ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇପାରେ ।

ଅନେକ ଦିବସପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋଷ୍ଟକର ରକ୍ତରେ ମଧ୍ୟ ଅନାଦୃତ ଶୁଦ୍ଧ ନିଃସରଣ ରହି ଥିବ ହୁଏ । ଏହା ନିବାରଣକର୍ମରେ ସମୟେ, ଅଳ୍ପ ଦିବସକ୍ରମେ କଠିନ ଓ ଗାଢ଼ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ କରନ୍ତି । ସେହିସମୟ ଔଷଧ କେବେ, କେତେ ପରିମାଣ ନ କର କର ଶ୍ରେଣ ବଦଳାଇ କରନ୍ତି । କ୍ୟାଣ୍ଡାକାୟସ, ସୋର, ସିଂହଲିଂଗ, ପାଉଁର ଓ ବଳକନନେଲିୟୁ ଉଦ୍ରେକିତ କରି ଅନୁରୂପ ହେବା କରେ ।

ଗାନ୍ଧିବଳେତକ, ପଥା—ଏଲେଷ, କଲେସିଡ଼, ଏସ୍ପାନି ଇତ୍ୟାଦି ନାଡ଼ିର ନିମ୍ନ ଭାଗରୁ ଉଦ୍ରେକିତ କରେ ଏବଂ ତାହାର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ନିନେଲିୟୁ ମଧ୍ୟ ସେହିସଙ୍ଗେ ଉଦ୍ରେକିତ ହେଲେ ଅନାଦୃତ ଶୁଦ୍ଧ ନିଃସରଣ କେତେ ବୃଦ୍ଧି ପାଏ ।

ନାଡ଼ିର ନିମ୍ନଦେଶବାସୀ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ସ୍ୱେଦକର୍ମୀ ଶ୍ୱେତକୃମି କେବେ, କେବେଲିୟୁ ଏପ୍ରକାର ଉଦ୍ରେକିତ କରେ ଯେ ଅନାଦୃତ ଶୁଦ୍ଧ ନିଃସରଣ କେତେ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ।

ବହୁଦିବସୀ ଅର୍ଶ୍ୱଗ୍ନେଶ, ମୂତ୍ରକୃତ୍ତ୍ୱେଶ, ଧାର୍ଯ୍ୟ ପୀଡ଼ା, ମେଦ, ମଧୁମେଦ, ଗରମି, ଅପତନ ପାରଦସ୍ୱପ୍ନ ଔଷଧ ସେବନ, (ମୂତ୍ର) ମୁଣ୍ଡିଷ୍ଟକଟିର ନିମ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଉଦ୍ରେକିତ ବା ଅସକ୍ତି, ଅପତନିତ ଅହାର ଯଦିଂରେ ସଙ୍ଗତ ଅଙ୍ଗାର୍ଶ୍ୱଗ୍ନ ହୁଏ, ଅପତନିତ ଧୂମପାନ, ଅପତନିତ ଲଙ୍କାମରତ ସେବନ, ଅପତନିତ ନିଦ୍ରା, କର୍ପୁର, ଗରମ ମମ୍ବ, ମଦ୍ୟ, ଅପିନ ଇତ୍ୟାଦି ସେବନରେ ସମୟେ, ଧାର୍ଯ୍ୟାବଳୀ କେତେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ଏଦେଶରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସୀଗଣ ନିଦ୍ରା ବା ଲଙ୍କାମରତ ସେବନ କରି ପ୍ରଭୁ-ଷ୍ଟ ନିଶ୍ଚୟ କରିବାର ତେଣୁ କରନ୍ତି । ସେମାନେ କୋଇଲି ଯେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଗୁଣାଦି ବେଶେଷତଃ ଜନନେଲିୟୁର ଗୁଣାଦି ଥିଲେ, ସୋର, ଯାଗ, ପଦ୍ୟା, ବ୍ରତ, ନିୟମ, ଇତ୍ୟାଦିରେ ମନୋଯୋଗ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଏଦେଶୀୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟପଦ୍ମପୁଣ୍ୟ ପ୍ରଭୁଷଣ କେବେ, କିନ୍ତୁ ସମ୍ଭାରର ଅନୁଭବରେ କାନେଲିୟୁର ଗୁଣାଦି ସଙ୍ଗାଦନକର୍ମରେ ଅପିନସେବନ ଅରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ସମ୍ଭାର ଏହି ଯେ ଅପିନସେବନ କଲେ ଧାରଣାଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ । ବାସ୍ତବିକ ଅପିନ ସେବନ ଅରମ୍ଭ କଲେ ପ୍ରଥମଦିନ କିଛି ଧାରଣାଶକ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ନିମ୍ନେ ପ୍ରଭୁଷ୍ଟ ଏକକାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ପୌଷ୍ଟିକରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ।

ଅଧିକକାଳ ଗରମଶାଢ଼ରେ ବାସ ବା ଗରମଶୟନରେ ଶୟନ କଲେ, କେବେ, ସ୍ୱପ୍ନଦୋଷ ଓ ଅନାଦୃତ ଶୁଦ୍ଧନିଃସରଣ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ।

ପ୍ରଥମରେ ଅବଚେତକ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଶ୍ରେୟ ବୋଧ ହେବ ଯେ ସବୁଦିନ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେୟସର୍ଗରେ ସମାନ୍ତ ପଳ । କିନ୍ତୁ ବଞ୍ଚିବାଳ ବଚେତନା ବର ଦେଖିଲେ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅନାୟାସରେ ବୁଝିପାରନ୍ତି ଯେ କାମସମ୍ପଦ ଚିତ୍ତଚାର୍ଯ୍ୟ ବର-ବାର ପୂର୍ବେ ମନର ଅଧିକାରୀ ଗୁଣଲ୍ୟ ଜାତକେଲେ ଅଧିକ ପରମାଶରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ବିତ ହୁଏ । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ଶ୍ରେୟସର୍ଗ ଅଧିକ ଅସକ୍ତି ଜନ୍ମେ ତେତେବେଳେ ତାହାର ସ୍ପର୍ଶକଲେ ବା ଦେଖିଲେ ବଞ୍ଚେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ବିତହୋଇ ଯାଏ । ଅନ୍ୟାୟାସ-ଲବ୍ଧପ୍ରାପ୍ତ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ବେହୁ ଅଧିକ ଚିନ୍ତା ବରଷି ନାହିଁ । କାରଣ ତାହା ମନେ ବଲେ ପ୍ରାପ୍ତହୋଇ ଯାଏ । ଯାହା ପାଇବାକୁ ବଞ୍ଚି ବା ନିକଟରେ ପ୍ରାପ୍ତହୁଏ ନାହିଁ ତାହା-ବସ୍ତୁରେ ସ୍ବରକ୍ତଃ ଅଧିକ ଚିନ୍ତା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ଯେଉଁ ସମୟଠାରୁ ତାହାର ବସ୍ତୁ ଚିନ୍ତା ବରବାର ଆରମ୍ଭ ହୁଏ, ସେହି ସମୟଠାରୁ ମନ ଉତ୍ତେଜିତ ହେଉଥାଏ । ମନ କାମଦଗ୍ଧରେ ଅଧିକ ଉତ୍ତେଜିତ ହେଲେ ସ୍ବସର୍ଗସମୟରେ ଅଳ୍ପକାଳମଧ୍ୟରେ ଅଧିକ ପରମାଶରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ବିତ ହୁଏ ।

ଶୁଦ୍ଧାଶୟରେ ଶୁଦ୍ଧ ସନ୍ତୋଷ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥାଏ । ଯେବେ ମନରେ କାମଦଗ୍ଧର ଚିନ୍ତା ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ ବା ଶୀଘ୍ର ଆରମ୍ଭ ବା ଆରମ୍ଭରେ ଉଦ୍‌ଯୋଗବଦ୍ଧ ହୁଏ, ସେହି ସମୟଠାରୁ ଶୁଦ୍ଧାଶୟରେ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାର ଆରମ୍ଭହୁଏ, ଏବଂ ମନର ଗୁଣଲ୍ୟ ଯେତେ ଅଧିକ ହୁଏ ତେତେଶୀଘ୍ର ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇ ନିର୍ବିତ ହୁଏ । ପରଶ୍ଚାଠାଫଳ ବା କେଶ୍ୟାଗମନରେ ମନର ଯେତେଦୂର ଗୁଣଲ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ, ଅନାୟାସଲବ୍ଧ ସୁଖାଗମନୋତ୍ପାଦ ସମୟରେ ତେତେ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏଯୋଗରୁ ଯହିଁରେ ମନର ଗୁଣଲ୍ୟ ଅଧିକ ହୁଏ, ତହିଁରେ ଅଧିକ ପରମାଶରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ବିତ ହୁଏ । ଅଧିକତର ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ବିତ ହେଲେ ଶରୀର ଓ ମନ ଅଧିକତର ଦୁଃଖ ଓ ନିସ୍ତେଜ ହୁଏ; ଉପର୍ଯ୍ୟୁପର କେତେକ କ୍ଷଣ ଏହିପ୍ରକାର ହେଲେ ଧାର୍ମିକତାଲ୍ୟର ସ୍ବତ୍ତ୍ୱପାତ ହୁଏ ଏବଂ ସୁଖାର୍ଦ୍ଧକାଳରେ ଧାର୍ମିକତାଲ୍ୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ପ୍ରକାଶ ପାଏ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉଚ୍ଚତ୍ତେଜର ଅବସ୍ଥାବଦ୍ଧ ହୁଏ ଏବଂ ସନ୍ତାନୋପାବିକା ଶକ୍ତିର ମୁକ୍ତି ହୁଏ । ପୂର୍ବେ କୋଇଲାଦିଅନ୍ତ ଯେ ଶ୍ରେୟସର୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ସ୍ବପ୍ନଦୋଷରେ ଅଧିକ ପରମାଶରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ବିତ ହୁଏ । ତାହାର କାରଣ ଏହିଯେ ସ୍ବପ୍ନଦୋଷ ସାଧାରଣତଃ କେବଳ ମାତ୍ର ମନର ଗୁଣଲ୍ୟ ଏବଂ ଜଳନେତ୍ରସ୍ଥ ଚୈତ୍ତାଲ୍ୟ ହେବୁ ହୁଏ । ପୂର୍ବେ କୋଇ-ଲାଦିଅନ୍ତ ଯେ ମନର ଗୁଣଲ୍ୟ ଯେତେ ଅଧିକ ହେବ ଶୁଦ୍ଧ ମଧ୍ୟ ତେତେ ଅଧିକ ପର-ମାଶରେ ନିର୍ବିତ ହେବ । ସ୍ବପ୍ନଦୋଷକାଳରେ ସମୟ ମନର ଗୁଣଲ୍ୟ ହୁଏ ଏହିପରି ସେ ସମୟରେ ଅଧିକ ପରମାଶରେ ଶୁଦ୍ଧ ନିର୍ବିତ ହୁଏ । ହସ୍ତମୈଥୁନବାଦ

ସଙ୍ଗାପେଷା ଅଧିକ ପରମାଣରେ ଶୁଦ୍ଧ ନୁହେଁ, ତାହାର କାରଣ ଏହି ଯେ ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ମନର ଗୁଣିତ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ; ଏକ ସ୍ଥିତିସର୍ଗ ଅପେକ୍ଷା ଦୃଷ୍ଟ ଅଧିକତର ପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଛି ହୁଏ । ତହିଁରେ ଜନନେତ୍ରୀର ଦୃଷ୍ଟ ଅଧିକ-ସମୟମଧ୍ୟରେ ଅଧିକ ପରମାଣରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହି ଜମିରୁ ସଙ୍ଗାପେଷା ଅଧିକ ପରମାଣରେ ଶୁଦ୍ଧ ଏଥିରେ କଳିଗତ ହୁଏ । ଏଥିରେ ସେପ୍ରକାର କୋରରେ ଓ ପ୍ରାପ୍ତକେଶରେ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ, ତହିଁରେ ଜନନେତ୍ରୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ଧ୍ୟା ଅପେକ୍ଷା ସତସ୍ତ ହୁଏ । ମେରୁଦଣ୍ଡ ଓ ମଣ୍ଡିଷ୍ଟର ଶକ୍ତିସ୍ତର ଅସାଧାରଣ ପ୍ରାପ୍ତହୁଏ ଓ ତମକ ଯାଏ । ଏହେଲୁ ପରମାଣରେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଚୈତନ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ଅଧିକ ଦିନ-ପର-ଦିନ ଏହି ପ୍ରକାର ଅସାଧାରଣ ପାଉଲେ ଏକାନ୍ତ ଚୈତନ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ, ଏକ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞତା ଜ୍ଞାନପ୍ରକାର ଶାସ୍ତ୍ରର ବେଶ ଓ ମାନସିକ ଚୈତନ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହେଉ ମନୁଷ୍ୟର ମନୁଷ୍ୟରୁ ନିଶ୍ଚୟ କରେ । ଉପେକ୍ଷାମିତ୍ତ କେବେ ଶେଷକଣ୍ଠର କଠିନ ହୁଏ ଓ ଶୁଦ୍ଧପ୍ରାଣୀର ମୂଳଭାବରେ ମଧ୍ୟ ଚୈତନ୍ୟ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ । ସେହି ସକଳ ବ୍ୟକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା କଠିନ ଶାସ୍ତ୍ରୀ ତତ୍ତ୍ୱରେ ଅଧିକତର ନିପୁଣ, ସେମାନଙ୍କର କେବେ ଧାରୁଚୈତନ୍ୟ ଜନ୍ମେ । ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଧାରୁ-ଚୈତନ୍ୟ ଜନ୍ମେ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରାୟ ପ୍ରଥମ ବୟସର ଅତ୍ୟାଚାରରେ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ଧାରୁ-ଚୈତନ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଏ । ପ୍ରଥମ ବୟସର ଅତ୍ୟାଚାର ହେଲୁ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ଧାରୁ-ଚୈତନ୍ୟର ପ୍ରଧାନ କାରଣ । କେବଳ ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥା ହେଲୁ ପ୍ରାୟତଃ ନାଶର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ନୁହେଁ । ଦେଖାଯାଇଅଛି ଯେ ଅନେକବ୍ୟକ୍ତି ବୃଦ୍ଧାବସ୍ଥାରେ ବଦାଦ ହୋଇ ଅତ୍ୟଧିକ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ କରି ଅଛନ୍ତି । ତତ୍ତ୍ୱମୈଥୁନ ହେଲୁ ଧାରୁ ଚୈତନ୍ୟ ଏକ ଶାସ୍ତ୍ରର ଓ ମାନସିକ ନିଷ୍ପେକ୍ଷତା ସେତେବେଳେ ବହୁତ ଅନିଷ୍ଟୋତ୍ପାଦନ ଅନିବାରଣ ହେଲୁ ଯେ ଧାରୁ ଚୈତନ୍ୟ ଜନ୍ମେ, ତାହା ଦେଖି ନୁହେଁ । ଧାରୁଚୈତନ୍ୟ ଦେଖିଲେ ସେହି ସକଳ ଗୁରୁତର ବେଶର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ତାହାର ଅଧିକାଂଶ ହେଲୁ ତତ୍ତ୍ୱମୈଥୁନ ହେଲୁ ଧାରୁଚୈତନ୍ୟର ଫଳ ।

ସମାପ୍ତ ।